

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

«Ένας λαός ύφώνεται ήμα
δείξ η πώς δε φοβάται την
άληθ εια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φου-
αικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 9 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 286

ΕΚΔΟΣΗ Β' — ΔΙΟΡΘΩΜΕΝΗ

Επειδή έγινε κάποιο σοβαρό λάθος στη σελίδωση της δεύτερης σελίδας, αναγκαστήκαμε να ξανατυπώσουμε τις σελίδες 1, 2, 7 και 8. Οι διορθωμένες αυτές σελίδες θα μοιραστούν στους συνδρομητάδες του εξωτερικού με το φύλλο της άλλης Κεριακής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Τρία λόγια.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Το τραγούδι του Πάλλη.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ιστορικά γεγονόματα (συνέχεια).

Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ. Ιατρικές ιστορίες διηγημένες από άρρώστους.

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τα Γεωργικά του Βιργιλίου. — Βιβλίο δεύτερο (Συνέχεια).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΠΑΛΛΗ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΠΟΙΑΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Ο «Νουμάς» μου ζήτησε τη γνώμη μου για τὰ νιόβγαλτα Τραγούδια του Πάλλη. Τὸ συλλογιστικὰ ἂν ἔπρεπε νὰ γράψω τώρα γιὰ κείνη κάτι ξεχωριστό. Γιατὶ τὴ γνώμη μου καὶ γιὰ τὸν τραγουδιστὴ Πάλλη δὲν ἤθελα νὰ τὴ χωρίσω ἀπὸ τὸν πολὺ πλατύτερο κύκλο μιᾶς μελέτης μου δοκιμαστικῆς ποὺ τὴν ἐπιγράφω «Ὁ γυρισμὸς τοῦ Ὀμήρου», καὶ ποὺ ἤθελα μέσα τῆς ἀκομμάτιαστα νὰ σφηνώσω καὶ τὴν ἐντύπωση ποὺ μοῦ προξενεῖ, σὲ ὅλα του, τὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα τούτου. Μὰ ὕστερα εἶδα πὼς ὅπως δὴποτε μποροῦσε νὰ βγαλθῆ ἀπὸ μέσα καὶ νὰ κάμῃ δικό του χωρὶς κάποιο κριτικό, νὰ ποῦμε, ζέτασμα, τῶν τραγουδιῶν τοῦ Πάλλη, ὅσο νὰ δώτῃ ὁ θεὸς σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ νὰ καταπιαστῶ τὰ κριτικὰ μου σχέδια, καὶ νὰ βάλω σὲ δρόμο κάποιες πεζογραφικὲς φιλοδοξίες μου. Ὁμολογῶ, πὼς ἀπὸ ἀφορμῆς, ποὺ περιττὸ ἐδῶ νὰ τις ἀραδιάσω, εἶμαι κάπως πίσω στὸ ἔργο ποὺ νομίζω δυσκολοξεχώριστο ἀπὸ τὸ καθᾶυτὸ ἔργο, τὸ θετικώτερα καὶ ἀμεσώτερα δημιουργικὸ, τοῦ ποιητῆ· στὸ κριτικὸ ξεδιάλεμα τῆς Ὀμορφίας, στὸ κινήγημα καὶ στὸ διαλάλημα τῆς Ἀλήθειας, «στὸ μεγάλο ἔργο τὸ συντροφικό», καθὼς λέει κάποιος μου στίχος, γιὰ τὸ θρόνιασμα τοῦ Καλοῦ, γιὰ τὴν υπέρσπηση τοῦ Δίκιου. Δὲν εἶναι μόνο — καθὼς τὸ εἶπεν ἕνας μεγάλος κριτικὸς — πὼς «ὁ κριτικὸς εἶναι ὁ σύντροφος τοῦ δημιουργοῦ»· εἶναι καὶ τὸ ἄλλο: ὁ ποιητὴς καὶ ὁ κριτικὸς, ἢ, καλύτερα, ὁ ποιητὴς καὶ ὁ κριτικὸς ἕνα κάνουν. Καὶ γιὰ νὰ συμβιβαστῶ μὲ τὴν ἀρχιμά μου καὶ γιὰ νὰ νηπάψω κάπως τὴ συνειδήτῃ μου, σὲ μέρες πονηρῆς, ποὺ ὅποιος βρέθηκε νὰ κρατῆ τὸ κοντύλι του, ὄχι γιὰ νὰ ζῆ μ' αὐτό, κι ὅποιος τὸ σέβεται τὸ κοντύλι του, πρέπει μὲ τὸ κοντύλι του μαζὶ καὶ νὰ γράφῃ καὶ νὰ τραγουδῆ καὶ νὰ κηρύττῃ καὶ νὰ πολεμᾷ καὶ νὰ λα-

Πρόφ. Πάλλης 1900

τρεῦν καὶ νὰ χτυπᾷ, ἀφόβητα κι ἀλύπητα, ὡς μοῦ συχωρεθῆ, — πρὶν ἀρχίσω, — νὰ ραδιάσω ἐδῶ πέρα τὸ πρόγραμμα μιᾶς ἐργασίας μου· τὴν ἔχω στὸ σκαρὶ κ' ἐλπίζω, γλήγορ' ἀργά, νὰ μὴν ἀπομείνῃ ὄνειρο ἀπραγματοποίητο. Ἐλπίζω πὼς θὰ φανοῦνε στὸ «Νουμά», μὲ τὴν ἀράδα, τοῦτα πὶὸ συμμαζωχτά, ἐκεῖνα πὶὸ ἀπλωμένα, ἄρθρα μου καὶ δοκιμῆς γιὰ λογιῆς μελέτες:

- 1) Κοινωνία καὶ Τέχνη.
- 2) Βιβλία γιὰ τὰ παιδιά.
- 3) Ἡ ζωντανὴ γλῶσσα σὲ ἄλλες χῶρες.
- 4) Ὁ γυρισμὸς τοῦ Ὀμήρου.
- 5) Ὁ Ψυχάρης καὶ τὸ ἔργο του (Σὲ καμιά δεκαριά κεφάλαια).
- 6) Ὁ Βαλαωρίτης. Ὁ Ἄνθρωπος κι ὁ Ποιητὴς.
- 7) Ὁ Καρκαβίτσας κ' ἡ Ρωμιόσυνη.
- 8) Τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ στρατηγοῦ Μακρυγιάννη.
- 9) Τὸ νέο δράμα καὶ οἱ τεχνίτες του.
- 10) Ἡ Ποίησή μας ἀπὸ τὰ 1897 ὡς τὰ τώρα.
- 11) Ἡ γυναίκα.

12) Ὁ προβιγγιανὸς Μιστράλ καὶ ἡ ἐθνικὴ ποίηση.

13) Ὁ βέλγος Βεράρεν καὶ ἡ κοινωνικὴ ποίηση.

14) Ὁ ρούσος Μερεζκόφσκις καὶ τὸ φιλοσοφικὸ μυθιστόρημα.

Καὶ βλέπουμε. Ὅλα τοῦτα μπορεῖ καὶ νὰ γίνου, μπορεῖ καὶ νὰ μείνουε στὴ μέση. Μὰ ὅ,τι καὶ νὰ συμβῆ, τὰ συσταίνω τὰ θέματα ποὺ σημείωσα παραπάνω στὴν προσοχὴ καὶ στὴ μελέτη τῶ νέω μας λογογράφων, ποὺ θὰ φιλοτιμηθοῦνε μιὰ μέρα συστηματικώτερα καὶ γενναιώτερα νὰ δουλέψου καὶ γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς κριτικῆς τέχνης ἐδῶ πέρα.

*

Τὰ τραγούδια τοῦ Πάλλη τὰ ξέραμε ἀπὸ χρόνια τώρα νὰ ξεμυτιζοῦνε πὸτ' ἐδῶ καὶ πὸτ' ἐκεῖ, ἀτχχτα· τώρα ποὺ τὰ βλέπουμε βλαμένα στὸ σπῆτι τους τὰ ξαναγνωρίζουμε σὰν καινούρια. Τὰ τραγούδια τοῦ Πάλλη, σὰν καθᾶυτὸ τραγούδι· τὰ ξεχωρίζει μιὰ λεπτὴ διαφορὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὰ ποιήματα. Τὸ εἶδος τῆς τέχνης ποὺ κρατιέται μαζὶ ἀπὸ ποίηση κι ἀπὸ μουσική, ποὺ δείχεται μὲ τὸ στίχο καὶ μὲ τὴ νότα, καὶ ποὺ τὸ μορφώσαν καὶ τόμορφῆσαν προπάντων οἱ γερμανοὶ τεχνίτες, ποιητῆς καὶ μουσικοὶ, οἱ Γκαίτε καὶ οἱ Αἶνε καὶ οἱ

Οὐλαντ καὶ οἱ Κέρνερ, οἱ Μότσαρτ καὶ οἱ Μπετόβεν καὶ οἱ Βέμπερ καὶ οἱ Σιούμαν, παίρνοντας πάντα τὰ ὑλικά του ἀπὸ τοὺς κύκλους τοὺς λαϊκοὺς, τὸ δημοτικὸ ἢ, καλύτερα, τὸ δημοτικότεχο τραγούδι, τὸ γερμανικὸ lied, ἕνας κριτικὸς ἔτσι τὸ ὠρίσε: «Ὅταν τὸ σύντομο, τὸ ἄπλο καὶ τὸ ἐκφραστικὸ, ἢ αὐτόματη ἀφέλεια τῆς μελωδικῆς μορφῆς, ταιριαζοῦνε μὲ ποιητικὴν ἰδέα, ὁμοία ἀπλή, καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τοῦτο καὶ πολὺ γενικὴ, καὶ μ' ἕνα βαθὺ καὶ ἀληθινὸ αἶσθημα ποὺ ἀμέσως νοιώθεται, τότε ὑπάρχει, μὲ ὅλα του τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, τὸ lied». Ἐνας τέτοιος ὄρισμὸς μιὰ χαρὰ στέκεται στὸ τραγούδι τοῦ Πάλλη. Μόνο πὼς πρέπει νὰ ξεχάσουμε τοῦ γερμανικοῦ τραγουδιοῦ τὴν κάποια συγγενεία καὶ σεντεφένια χάρη, τὰ δειλινῶ ποὺ ἀργοσκοτινιάζει, σὰν ὄρας ποὺ γλυκοχαράζει, καὶ νὰ θυμηθοῦμε πὼς τὸ τραγούδι τοῦ Πάλλη γεννήθηκε μετρημένο, καθαρίο, καὶ πάντα, καὶ σ' αὐτὴ ἀκόμα τοῦ ἀπεριόριστου τὴν ἀναπάρσταση, περιορισμένο. Κάτι κλασσικὸ, κάτι ἑλληνικὸ (μολονότι ἢ ἑλληνικὴ, γενικώτατα, τέχνη, κι ἀρχαία καὶ νέα, εἶναι πολὺ πὶὸ πλατεῖα καὶ πολὺ πὶὸ πολυσύνθετη, ὅσο κι

ἀν ζήτανε μερικοί νὰ τὴν ἀπλοποιήσουν), κάτι ρωμαϊκό τέλος.

"Ερχεται πάντα ἡ ἀνοιξη κι ἀνθίζουν τὰ λουλούδια, ἀχοῦνε τῆνονοῦ ξανὰ τὰ χαρωπὰ τραγούδια.

Σὺν πάντα τὰ πάντα,
ξανὰ καὶ ξανὰ,
μὰ ἡ νύκτῃ σὰ φύγει,
ξανὰ δὲ γυρνᾷ.

"Α σκεπαστοῦν μὲ σύγνεφα τ' ἀστέρια ἢ τὸ φεγγάρι, πάντα τῆς λάμψης τους ξανὰ θὰ χύσουνε τὴ χάρη.

Τὰ πάντα σὺν πάντο,
ξανὰ καὶ ξανὰ,
μονάχα μου ἡ νύκτῃ,
ξανὰ δὲ γυρνᾷ.

Κεντοῦσε πρὶν τὴ θάλασσα θρακίᾳς κι ἀνεμοζάλη, μὰ πάλε κῦμα κι ἀμμουδιά ρωτιοῦνται ἀγάλη ἀγάλη.

"Αχ πάλε καὶ πάλε,
τὰ πάντα ξανὰ,
μὰ ἡ νύκτῃ σὰ φύγει,
γιὰ πάντα περνᾷ.

Πόσοι καὶ πόσοι δὲν τραγουδήσανε τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀνοιξῆς, τὸ ἀνθισμα τοῦ λουλουδιοῦ, τὸ κελιάδισμα τῆς θάλασσας καὶ τὸ γαλήνεμά της, κι ἀπάνου ἀπ' ὅλα τῆς νύκτῃς τὸ ἀγύριστο τὸ πέρασμα! πόσοι καὶ πόσοι, ἀπὸ τοὺς μεγαλοφωνότερους ὡς τοὺς πιὸ κοντόφωνους τοῦ Λόγου τεχνῖτες! — *Τὰ αἰῶνια!* θὰ φωνάξῃ ἐνοχλημένος ὁ ξεππασμένος σουφρώνοντας τὰ φρούδια καὶ τὰ χεῖλις του καταφρονετικά. — *Τὰ αἰῶνια!* μὲ σεβασμὸ θὰ ψιθυρίσῃ ὁ στοχαστικός, καὶ θὰ στυλώσῃ τὰ μάτια του ὄνειροπλέχτης, σὰ νὰ στυλώθηκε ἄξαφν' ἀγνάντια του μελαγχολικὸ τὸ φάντασμα τῆς ζωῆς, μὲ τὰ ἴδια της, πάντα καὶ πάντα, ξανὰ καὶ ξανὰ, πού εἶναι μαζί τὰ ἴδια καὶ ἀλλοιώτικα, πού μαζί καὶ τὰ βαριούμαστε καὶ δὲν τὰ χορταίνουμε, καὶ γι' αὐτὸ μᾶς ταραζοῦν καὶ μᾶς ἐντυπώνονται καὶ εἶναι μαζί τὸ βᾶσανό μας καὶ ἡ μούρλια μας. Μεγάλοι καὶ ποιητῆς καὶ κριτικοὶ τὸ μολογήσανε, καὶ εἶναι, μιὰ παλιά εἶν' ἀλήθεια: δὲν ὑπάρχουν ἀντικείμενα ποιητικὰ καὶ ἀντιποιητικὰ ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴ μεριά πού τὰ κοιτάζει, καὶ μὲ τὴ συγκίνησῃ πού τοῦ γεννᾶνε, τὰ κάνει τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο. Τὰ ἴδια τὰ λόγια ἀλλάζουνε, ὄχι μόνο καθὼς τὰ παίρνουμε μὲ τὴς λογῆς σημασίες τους πού ἔτυχε ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ μεταχειρίσμά τους νὰ γιομίσουν.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ

(«ΡΩΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ» ΤΟΜΟΣ Δ')

"Ὅπως τὸ ξηγήσαμε στὸν *Πρόλογο* τῆς *Ἀπολογίας* (σ. 1), ὁ τέταρτος ἀφτὸς μας ὁ τόμος *Ῥόδα καὶ Μῆλα*, συνεχίζει τὸ δέφτερο στὴ χρονολογικὴ τὴ σειρά ὅπου δημοσιεύουμε τὰ παλιά μας. Κι ἀλήθεια, σὰ φίλοι παλιοὶ μοῦ φαίνονται τώρα πού τὰ ξαναδιαβάζω, τᾶρθρα, τὰ γράμματα, οἱ μελέτες, ὅσα, μ' ἓνα λόγο, ἔχω σκορπισμένα δῶθε κείθε σὲ φημερίδες ἢ περιοδικὰ, γιὰ νὰ βαστάξουμε ὀρθία τὴν μπαντιέρα τῆς Ἰδέας, στὸ βράσιμο ἢ ἀκόμη καὶ στὸ ξεψύχισμα κάποτες τοῦ ἀγῶνα. Μοῦ ἔρχεται κιόλας νὰ τοὺς χαιρετήσω σὰ φίλους πιστοὺς, πού κάμανε τὸ χρέος τους ὁ καθένας, κι ἄξαφνα βγαίνουνε ἀπὸ τὸν τάφο τους τὸ μακρινόνε, νὰ μοῦ δηγηθῶν ἓνας ἓνας τὰ ἱστορικά του. Μοῦ εἶπανε τόντις πὼς τὰ

νε καὶ νὰ πλουτίσουνε, σὲ τούτῃ ἢ σ' ἐκείνη τὴ φράση μέσα, μὰ καὶ μέσα στὴ μιὰ τους τὴ σημασία κ' ἔτσι ξεφωνημένα ἀσυντρόφευτα, μοναχικά, παίρνουνε διαφορετικὰ χρωματίσματα. — *Τὰ αἰῶνια:* ξεφωνίζουμε δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸ ξεθωρισμένο, τὸ γερασμένο, τὸ πρόστυχο, ἀπὸ τὸ κάτι πού κουρελιάστηκε περνώντας ἀπὸ χίλια χέρια — *Τὰ αἰῶνια,* λέμε, μελετητικά, κάθε φορὰ πού μᾶς ξαφνίζουν τῶν ἀθάνατων τὰ κυκλογύρισμα. Κι' ἀκόμη μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς δὲν ὑπάρχουνε γιὰ τὸν ποιητὴ θέματα ξεφτισμένα, θέματα κοινὰ καὶ ξεπεσμένα ὁ ποιητῆς ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὰ ξανακάνει ὅλα, μὲ τὴ μορφή πού τοὺς δίνει. Ἀπὸ τὸ φτωχικότερο ὑφασμα βασιλικὰ μπορεῖ νὰ ντύσῃ ἓνα κορμί. Μολαταῦτα ἐν' ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ μέτριου εἶναι τῆς φαντασίας τὰ ἀποκοίμισμα, τὸ ἄχαρο πάτημα, σὰ μὲ δεμένα μάτια, σὲ δρόμους στρατωτοῦ ἀπὸ ἄλλους καὶ χιλιοπατημένους. Μὴ λησμονᾶμε τί μικρὸν παθαίνουν ἀπὸ τοὺς στιχοῦργους οἱ ἀνοιξῆς, τὰ λουλούδια, τὰ τῆνονοῦ καὶ τὰ νιάτα. Γιατί λοιπὸν τὸ ἀπλοῦστατο τοῦτο καὶ ἀπάνου σὲ χιλιοσιπωμένα θέματα τραγουδάκι μοῦ προξενεῖ τέτοια συγκίνησῃ; Γιατί, ἐμὲ τοῦ ποιητῆ πού εἶναι, θαρρῶ, ἡ τέχνη μου κάτι ἄλλο, κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν τέχνη τοῦ Πάλλη, γιατί τόσο μ' ἀρέσει, κάθε λίγο καὶ λιγάκι, νὰ νοιώθω τὸ βιβλίον μου, νὰ βρίσκω τοὺς στίχους ἐκείνους, καὶ νὰ τοὺς διαβάζω, πότε ἡσυχὰ ἀπαγγέλλοντας, πότε μεγαλοφωνώντας, πότε σὰ μυρολόι μισοφέλνοντας; Ὁ λόγος εἶναι πὼς μοῦ καρφώνονται οἱ στίχοι τοῦτο μὲ τὴν ἀφεγάδιασθη μορφή τους, τὴν ἀχώριστη ἀπὸ τὸ νόημα, μὲ τὴ μορφή πού τοῦ δίνει καὶ τοῦ νοημάτου τὴν περίσσια του τὴ χάρη, καθὼς ἓνα ὠραῖο πρόσωπο κάνει νὰ μᾶς φαίνεται οὐρανόσταλτη μιὰν ἀπλὴ γυναικούλα. Ὁ λόγος εἶναι πὼς ἐγὼ ὁ βαθιὰ καὶ στενὰ γνωρισμένος μὲ τὸ στίχο νοιώθω τί ἀξίζουνε, καθὼς ξαναγυρνᾶνε μὲ τὸ στρατιωτικὸ τους βῆμα σὲ κάθε ἐξάστιχο οἱ δυὸ δεκαπεντασύλλαβοι, κ' ὕστερ', ἀλλάζοντας περπατησιὰ, οἱ ἀργοὶ καὶ σοβαροὶ καὶ σὺν ἀντιλάλημα βαθύτατου πόνου, καὶ σὰ νὰ συνοδεύουν κάποιον λείψανο, ἐξασύλλαβοι. Τὸ τραγούδι πού ὅλα του εἶναι βαλμένα σὲ τάξη καὶ καθὼς πρέπει, πού ὅλα του σύμμετρα, τίποτα περιττό, καὶ μιὰ λέξη δὲ χρειάζεται νὰ τοῦ προσθήσῃ, καὶ μιὰ λέξη νὰ τᾶλλάξῃ. Τὸ τραγούδι τέλος πού μὲ τραβάει ὅπως ἀπάνου στὸ τραπέζι μου τὸ μπουκετάκι ἐκεῖνο μὲ τοὺς μενεξέδες. Τί πιὸ κοινὸ, τί πιὸ λίγο πρωτότυπο ἀπὸ

τὸ μενεξέ; Οἱ στίχοι τοῦτο μποροῦνε νὰ εἶναι γέννημα φροντισμένης τέχνης, ὅμως ἀρέσουν πιὸ πολὺ σὺν τῆς φύσης, κι ὄχι σὺν τῆς τέχνης παιδιὰ. Καὶ τὸ μόνο πού τοὺς λείπει ἀκόμη γιὰ νὰ συμπληρῶσουν τὸν προορισμὸ τους, εἶναι νὰ βαλθοῦνε σὲ μουσική.

"Εμειν' ἀπάνου στὸ τραγουδάκι τοῦτο, γιατί, ἀπάνου κάτου, ὅλη ἡ ποίηση τοῦ Πάλλη εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πηγὴ βγαλμένη καὶ πλασμένη μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Εἶναι ὁ τραγουδιστῆς τοῦ περιορισμένου, καθὼς εἶπαμε, καὶ τοῦ θετικοῦ, σὰ νὰ ποῦμε. Κάτε στενὸ, μὰ καὶ ἔντονο, καὶ στερεὸ καὶ τελειωτικὰ ξαναδομένο. Οἱ ἠρωίδες πού ἐρωτεύεται κ' ἐγκωμιάζει δὲν εἶναι γυναῖκες δυσκολοδιάκριτες, «τὸ αἰῶνιο θηλυκὸ» τοῦ Γκαίτε, ὁμορφιές χωρὶς πατρίδα, ἢ μὲ πατρίδες πού μπερδεύονται τὰ σύνορά τους. Εἶναι Μοῦσες ἀπὸ τόπους ὠρισμένους καὶ εἶναι, οἱ πιὸ πολλές, ντόπιες πραγματίες. Ἡ μὲ πλατεῖες πατρίδες καὶ πιὸ ξένες μέσα σὲ τοῦτες ὅλες, ἡ *Γερμανοπούλα*, ἡ *Βρετανοπούλα*. Τῶν ἄλλων οἱ τόποι κλεισμένοι, πιὸ κοντινοὶ, ὀλογοῦργοι: σπλάχν' ἀπὸ τὰ σπλάχνα μας. Νὰ τες πιασμένες σὰ σὲ καλαματιανὸ χορὸ ἢ *Ἀρβανίτσο*, ἡ *Χιώτισσα*, ἡ ἑαδιάντροπη *Καβαλουριώτισσα*, ἡ *Μισιριώτισσα*, ἡ *Μολιβιάτισσα*, ἡ *Κορφιάτισσα*, ἡ βέρα ρωμιοπούλα ἡ *Σοπολιώτισσα*, καὶ πρώτη ἀπ' ὅλες, τὸ χορὸ λεβέντικα σέρνοντας ἢ χαριτωμένη *Ρουμειώτισσα*:

Ζουλέβω ἐκεῖνο τὸ χωριὸ
στὸν κάμπο κάτου
μὲ τ' ἀψηλὸ καμπαναριό,
τὴν ἐκκλησιά σου,
πυῦχει τὴν Παναγιά χρυσή
κι' ἀσημομένη,
καὶ νὰν τὴν ἀσπαστεῖ ἡ Ρηνιώ
συχοπηγαίνει.....

Καὶ τραγουδώντας ὅλες τοῦτες τίς ἀπ' ἀνατολῆς καὶ δύσης λυγρὲς πατριωτοπούλες, ὁ ποιητῆς βρίσκει εὐκαιρία νὰ μᾶς πῆ τὸν καημὸ του πρὸς τὴν πατρίδα: τὴν πατρίδα δὲν τὴν τραγουδᾷ μ' ἓνα λυρισμὸ μεγαλόφωνο, σὰ μιὰ μεγάλη ἀξεχώριστη μητέρα, πότε μὲ κράνος Ἀθηνᾶς καὶ πότε μὲ Παναγίας ἀχτιδοστέφανο, στὰ ὕψη ξεγναντεύοντας τὴν καὶ σὺν ὄραμα κάπως τὴν πατρίδα τὴ βρίσκει, τὴ νοιώθει, καὶ τὴν ἀγαπᾷ μοιρασμένη σὲ τόπους καὶ σκορπισμένη στὴς λογῆς χάρες τῆς φύσης, ἐδῶ στὰ μουσκοβολισμένα κλήματα, στὰ καρπερὰ λιοστάσια

Ῥόδα καὶ Μῆλα εἶναι εἶδος χρονογραφία καὶ μᾶς ξεῖστορίζουνε βῆμα γιὰ βῆμα τὸ δρόμο πού ἀκολουθῆσε τὸ ζήτημα στὰ τελεφεταῖα τὰ χρόνια. Ἔτσι κι ὁ τέταρτος ὁ τόμος θαρρῶ μᾶς καθρεφτίζει πολλὰ πού γενήκανε ἀπὸ τὰ 1901 ὡς τὰ σήμερα. Μπικίουνε ὅλα μαζί σ' ἓνα βιβλίον, μὰ διόλου δὲ μοιάζουνε ἀνάμεσά τους: ὑπάρχει μάλιστα διαφορὰ μεγάλη ἀπὸ τὸ ἄρθρο τῆς πρώτης ὡς τὸ ἄρθρο τῆς στερνῆς σελίδας τοῦ τόμου ἀφτουνῶ. Παίχτηκε στὸ μεταξύ ἀληθινὸ δρᾶμα, καὶ γιὰ νὰ νοιώσῃ καλῆτερα ὁ ἀναγνώστης τὰ καθέκαστα, νὰ μπορέσῃ καλῆτερα νὰ τὰ πάρῃ ἀράδα ἀράδα, νὰ τὰ καταλάβῃ μὲ τὸ νόημα πού εἶχε τὸ καθένα στὴν ὥρα του, μοῦ φάνηκε σωστὸ καὶ χρήσιμο νὰ τοῦ τὰ ξηγήσω, τὸ ἓνα κατὸ πῆ ἀπὸ τ' ἄλλο, νὰ ξετυλίξω τὸ φᾶδι πού θὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὸ ποικιλοδρόμο τὸ ταξίδι μας.

Ὁ δέφτερος ὁ τόμος, πού βγήκε στὰ 1903, ἐδῶ καὶ τέσσερα χρόνια, τέλειωνε μὲ μιὰ συμβουλὴ στοὺς νέους γιὰ τὸ διαγωνισμὸ τοῦ 1900. Τότες τὰ πηγαίναμε καλά. Δηλαδή, καλὰ καὶ μέτρια. Πληθαίναμε βέβαια, μὰ πληθαίναμε σιγά σιγά, σὰ νὰ γινότανε τὸ πρᾶμα μόνο συναμεταξύ μας. Γιὰ τοῦτο, μόλις ὁ ἀνεμος μᾶς ἔφερνε εἰδηση, πὼς κάμανε κ' ἓναν καινούριον φίλον, μόλις ἀκούγαμε πὼς κάποιος

πυθενὰ μᾶς συλλογίστηκε, ναί, τόσο μόνο, κι ἀμέσως, τέτοια πρόληψη βασιλέβε παντοῦθε στὸ ρωμαϊκό ἐναντίον μας, θαρρῶσαμε πὼς ἔπρεπε νὰ ποῦμε κανέναν καλὸ λόγο στὸν ἀγαθὸ τὸν ἄνθρωπο, νὰ τοῦ δώσουμε καὶ λίγο θάρρος. Φανταστῆτε λοιπὸν, ὕστερὸς ἀπ' ἀφτὰ πού σὰς ξεδιάλισα, τί σημαντικὸ πρᾶμα, τί πρωτάκουστο, τί ἀπίστευτο μοῦ φάνηκε, ὅταν ἄξαφνα στὸ Παρίσι, ἓνα πρωί, ἔμαθα πὼς ὁ ἀγυμναστικὸς Σύλλογος Ρεθύμνης, ἔτσι ἔγραφε, μὲ διάλεξε γιὰ ἐπίτιμο μέλος Ὁ γυμναστικὸς Σύλλογος Ρεθύμνης! Καὶ στοχαστῆτε το, σὰς παρακαλῶ, πὼς στὴ Ρέθυμνο ποτέ μου δὲν πάτησα. Καὶ στοχαστῆτε τὸ ἀκόμη πὼς στὰ 1900—γιατί ἑπτὰ χρόνια περάσανε ἀφτότου μοῦ ἔγινε ἡ τιμὴ— καιρὸς πιά πού δὲ σύναξα στὴ σάλα τῆς γυμναστικῆς, πού ἀλτῆρες δὲ σήκωνα, πού κουτροβάλλες γύρο στὰ τραπέζι δὲν ἔκανα, πού πηδημάτα στὴν ἄμμο δὲ συνήθιζα, πού παραίτησα καὶ τὴν μπόξα—τὴν ἀγγλικὴ μαζί μὲ τὴ γαλλικὴ. Λοιπὸν πὼς νὰ τὰ βολέψω τὰ πρᾶματα καὶ τί νὰ τοὺς πῶ, ἀφοῦ δὲν ἔχει κ' εἶμουνε μέλος; Πὼς νὰ φανῶ ἄξιος, μιὰ καὶ μοῦ στέλνανε δῖπλωμα; Πὼς νὰ τοὺς ἐφαριστήσω; Γιὰ κουτροβάλλες, τὰ γεράματα δὲν τίς θέλανε βρισκόμουνε καὶ μακριὰ. Εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου: «Μέ-

της Ρούμελης, ἐκεῖ στὰ πανώρια περιβόλια τῶν Κορ-
φῶν πού κρέμονται οἱ καρποί τους, χρυσόφλουδοι
ἀπ' τοὺς κλάδους, πέρα στὸ ρέμα, κάτου στὰ Σο-
πόλια, ἐκεῖ πού δροσερώτερη καὶ τρυφερώτερη ἀπὸ
τὰ κλωνάρια τῶν περιβολιῶν κάθεται ἡ ἀγνή κόρη·

Ἀπὸ Φραγκιάς φυλλάδες φάβλες μαθημένη
δὲν ξέρει τὰ φιλιὰ της νάλαφροσκοπεῖ
δὲν ξέρει ὅποιον στὴ σιρότα βροῖσει νὰ γλυκαίνει
χωρὶς ψυχὴ ποτέ της νάγαπῇ.

Καὶ ἡ ἀγάπη τῆς γυναίκας στὸν Πάλλη δὲν
ξεφεύγει ἀπὸ τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ τρα-
γουδιοῦ του· κάποια ἀντιπάθεια πρὸς τὸ κυνήγημα
τοῦ γενικοῦ, κάτι τι ὅπως διόλου ξένο ἀπὸ τὸ φιλο-
σοφικὸ λυρισμό· πάντα τὸ περιορισμένο, τὸ θετικὸ,
τὸ χεροπιαστό, τὸ καθαρό. Καὶ μέσα στὸ ἐρωτικὸ
τοῦ μεθύσι δειχνεται ἡ ἀρβανίτικη φλέβα του· κάτι
πού τὸν κάνει γιὰ τὸ ἐγκώμιο, ἄξαφνα, τῆς Σοπο-
λιώτισσας, νὰ δώσῃ κ' ἓνα μάθημα τῆς ξενομανίας,
ψέλνοντας τῆς Φραγκιάς τὸν ἀναβαλλόμενο. Δὲ λη-
σμονῶ πὼς ὁ ποιητὴς δὲν παίζει μονάχα ταμπούρα,
μὰ πὼς κρατᾷ καὶ κόπανο, κινημένος ἀπὸ τὸ σατυ-
ρικὸ θυμό· μὰ τοῦτο δὲ μ' ἐμποδίζει νὰ στοχάζου-
μαι πὼς μποροῦνε νὰ βρεθοῦνε καὶ στὰ Σεπόλια ἀ-
κόμα Δαλιδῆς ὅμοια ἐπικίντυνες ὡς τὶς δασκαλε-
μένες ἀπὸ τὶς «φάβλες φυλλάδες τῆς Φραγκιάς», καὶ
χωρὶς νάχουνε πάρει μυρουδιὰ ἀπὸ τὰ φράγκικα.

Προτιμῶ τὰ τραγούδια πού εἶναι μονάχα τρα-
γουδιὰ, ὅλη τὴ δύναμή τους τὴν παίρνουν ἀβίαστα
ἀπὸ τὰ μέσα πού φυσικὰ μποροῦνε νὰ διαθέσουν, καὶ
δὲ μᾶς θυμίζουν τὴν (ὄχι κακὴ καὶ αὐτὴ στὶς ὥρες
της) ρητορικὴ τοῦ Πικράσχου. Καὶ τέτοια τραγού-
δια τὸ εὐτύχημα εἶναι πὼς δὲ λείπουν ἀπὸ τὸ βι-
βλίον τοῦ Πάλλη. Ἡ πατριωτικὴ ἰδέα τοῦ ἐμπνέει
στίχους πολὺ διαφορετικούς ἀπὸ τοὺς στίχους τῶν
πρώτων μας καὶ τῶν πιὸ περίφημων τραγουδιστῶν
τοῦ πατριωτισμοῦ, σύμφωνους πάντα μὲ τὴν ἀσά-
λευτη ποιητικὴ του, ὅμως ἀπὸ τοὺς πρωτοτυπώτε-
ρους τοῦ βιβλίου. Τοὺς πολὺ λιγοστούς, μὰ εὐτυχι-
σμένους καὶ ἀξιοθάμαστους στίχους τούτους τοὺς
χρωστάμε στὴν ἰδέα τῆς ἠρωικῆς πατρίδας, στὸ μά-
γεμα πάντα τοῦ περασμένου. Ὅσο κι ἂν εὐγλωττα
πολεμᾷ τὸ ἰδανικὸ τοῦτο στὰ ὄρητικὰ καὶ πού βᾶ-
ζουνε καινούριο αἷμα στὴν κριτικὴ μας ἀρθρα του,
νέος προφήτης τῆς κοινωνικῆς ἰδέας, ὁ Πέτρος Βα-
σιλικός, νομίζω πὼς δὲν ἔχει σὲ τοῦτο δίκιο. Ὅχι
βέβαια ὁ μονακρῖθος, ἀλλὰ προορισμὸς τοῦ ποιητῆ

λος ἐπίτιμο μὲ προκηρύξαν· γλωσσικὸ ζήτημα γυ-
ρέβουε!» Καὶ νὰ σου ἀμέσως ἓνα γράμμα γλωσσικὸ.
Μὰ δὲ μοῦ κόστισε νὰ τοὺς τὸ γράψω. Τὴν Κρήτη
—πολλές, ἄπειρες φορές θὰ ξέρετε πὼς τὸ φώναξα,
τῶδεῖσα μάλιστα σὲ μιὰ σημαντικὴ περίσταση—τὴν
Κρήτη μὲ τὴν καρδιά μου τὴ λατρεύω. Μὴν ἀπο-
ρῆτε. Χατζηδάκηδες ὅλοι δὲν εἶναι στὴν Κρήτη.
Ἐναν εἶδα μονάχα—καὶ ζῆ στὴν Ἀθήνα. Τὸ με-
γάλο τὸ Νησί μοῦ δίνει κ' ἐλπίδες μεγάλες. Φρέ-
σκοι, φρέσκοι, πραχτικοί, καὶ μὲ θέληση, ἀφοτοῖ μιὰ
μέρα θὰ τὴν ἀσπαστοῦνε ὁλόψυχα τὴν Ἰδέα, πού
καὶ στὸ δέκατο ἔβδομο τὸν αἰῶνα τὴν ὑψώσανε ἀ-
φοτοῖ, γράφοντας πρώτοι στίχους ἀλάθεπτους στὴν
ἐθνικὴ τὴ γλώσσα. Τὸ γνωρίζουνε τί σημαίνει λε-
πτεριά, τί ἀγῶνες χρειαστήκανε γιὰ νὰ τὴν ἀπο-
χτήσουνε, τί βᾶσανο πού εἶναι ἡ σκλαβιά. Θὰ μᾶς
γλυτώσουνε καὶ ἀπὸ τῆς καθαρέουσας τὰ χέρια—τὰ
μάθρα, τὰ πισσόμαθρα, μὲ τὸ μελάνι πού τοὺς στά-
ζει καὶ ἀπὸ τὰ νύχια.

Στὴν Ἀθήνα ὡστόσο, ἴσια ἴσια τὴν ἴδια τὴν ἐ-
ποχὴ ὅπου τοὺς μιλοῦσα ἐκεῖ κάτω γιὰ λεφτεριά,
γιὰ γλώσσα—καὶ γιὰ γυμναστικὴ, μὴν τὸ ξεχνού-
με—στὴν Ἀθήνα οἱ Ἀθηναῖοι, κάποιοι Ἀθηναῖοι
δὲ μοιάζει νὰ καταλαβαίνουνε ὅπως πρέπει τὴ λεφτε-

ἀπὸ τοὺς σημαντικώτατους εἶναι νὰ καθιερώνη καὶ
ποια περασμένα, νὰ τὰ σφραγίσῃ τελειωτικὰ, νὰ
λέη τελευταῖος ἐκεῖνος τὸ λόγο του γιὰ κείνα, καὶ
πατώντας καὶ σ' ἐκείνα ἀπάνου νὰ ἀνοίγῃ τοὺς δρό-
μους γιὰ τὰ μελλόμενα. Ἄν ἀρνηθοῦμε τοῦτο, ἀρ-
νιούμαστε τὴν Ἱστορία.

Διαβάστε τὸ ἐπιγραμματικὸ Σούλι, διαβάστε τὸ
Κλεφτοτραγούδι πού ξεσπᾷ, νέττα σκέττα, ὁ πόνος
τοῦ ποιητῆ γιὰ τὰ παρατημένα ἠρωικὰ πατροπαρά-
δοτα, καὶ σταματήστε στοὺς δώδεκα στίχους πού ἐ-
πιγράφονται *Κανάρης*. Θυμηθῆτε τὸ μεγαλοπρεπέ-
στατο τέλος τῆς ἐξοδῆς τοῦ Κάλβου στὰ *Ψαρά*:
«Καὶ ἄκουεν ὁ κόσμος—Κανάρης! καὶ τὰ πέλαγα
—τῆς γῆς ἐβόουν Κανάρης!—Καὶ τῶν αἰῶνων τὰ
ὄργανα—ἴσως θελεῖ ἀντηχήσουν—πάντα Κανάρης!»
Ὅτι μὲ τὴ λαμπρότητα τῆς σοφῆ κλασικολυρικῆς
του γλώσσας ὁ πιναρόσταμος ποιητὴς μᾶς κάνει νὰ
αἰστανθοῦμε, κατὶ ἀνάλογο μᾶς φέρνει νὰ νοιώσουμε
στὴν καρδιά μας ὁ δημοτικότεχνος τραγουδιστὴς μὲ
τὸν ἀπλούστατο, καὶ χωρὶς λόγια, τόνο—, ὡς κά-
ποια μὲ λιτότατες μολυβιῆς στίτσα κάποιωνε μεγάλων
ζωγράφων,—τῆς ἐπικολοαϊκῆς του τέχνης:

Ὅλη ἡ βουλή τῶν προεστῶν στὸ μῶλο συναγμένη
εἶπα πὼς ἔξω στὴ στεριά τοὺς Τούρκους θὰ προσμένει.
Τότε ἔβγαλε τὸ φέσι

καὶ νὰ μιλήσω θάρρονα προβάλλοντας στὴ μέση
«Τίποτα, ἀρχόντοι, δὲ φελᾷ, μονάχα τὸ καράβι».
Σὰ μ' ἄκουσε ἓνα ἀπ' τὰ τρανὰ καλλάρια μας, ἀνάβει
καὶ τὸ φαρμάκι χύνει

«Πιὸς εἶν' αὐτός, καὶ πὼς τὸν λέν, πού συμβουλὲς μᾶς
[δίνει;]

Νὰ τὰ Ψαρά πὼς χάθησαν. Κ' ἐγὼ φωνιά στὸ χέρι
πῆρα, καὶ πέρα τράβηξα κατὰ τῆς Χιὸς τὰ μέρη,
κ' εἶπα ἀπὸ κεῖ—δὲ βάσταξα—μὲ χεῖλια πικραμένα
«Νά! πὼς μὲ λέν ἐμένα!»

Τὸ τραγούδι τοῦτο δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ τὸν ὑψη-
λὸ λυρισμὸ Κάλβου καὶ Σολωμῶν, μὰ μήτε καὶ πού
ξεναδίνει τὸ ὕφος τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, καθὼς
τὸ βλέπουμε στοὺς Κρυστάλληδες καὶ στοὺς Χρη-
στοδοσίλληδες. Εἶναι κάτι ἄλλο, ὅμοια λαϊκὸ, μὰ
μὲ πιὸ λεπτὴ βελονιά ραμμένο, καὶ φερμένο στὸ τέ-
λος του τεχνικώτερα. Καὶ μέσα του βρίσκονται
κάποια σπουδαιότατα σημάδια, ὡς ἀντάμα καὶ
ἀπὸ τὴν Ἱστορία, γενικὰ, καὶ ἀπὸ τὴν Ἱστορία μας,
ξεχωριστότερα, παρμένα. Ἡ ταπεινοσύνη, ἡ προ-
φητικὴ σκέψη, τὸ ἀδάμαστο πείσμα τοῦ ἐνός, τοῦ

ἠρώα· ἡ τύφλα τῶν πολλῶν, ἡ ψωροπε ρηφάνεια
τοῦ κοτζάμπαση. Τὸ καράβι, τὸ μυστικὸ τῆς ἐθνι-
κῆς ἐνέργειας καὶ τῆς νίκης. Καὶ θὰ εἶταν ὁ *Κα-
νάρης*, ἀσύγκριτος, ἀνίσως δὲν τοῦ πῆγαινε παρα-
πάνου φῆσμένο, μὲ τὰ ἴδια μέσα, σὲ πιὸ μεγάλα
ἀποτελέσματα, ὁ *Μεσολογγίτης*:

Εἶχα τουφέκι ἀλάθεντο, περήφανο ὡς ἄνι,
πού μῆνες δὲν παραίτησε τ' ἀσάρκωτό μου χέρι,
κι' ὄσες οἱ τρίχες μου ἔφαγε τόσων ὀχτῶν τὸ μάτι,
φτάν' ἢ Ἀραπιά, τὸ πέταξα κι' ἀδράζω τὸ μαχαῖρι.

Εἶταν μαχαῖρι γονικό, σὰ σκύλος πιστευμένο,
κι' εἶχε ἀπ' τὰ χρόνια τὰ παλιά, τὰ κλέφτικα, συνήθια
νὰ κνηγᾷ τις ἀπιστες καρδιὲς σὰ λυσσασμένο·
εἶδα πολλοὶ εἶταν, τῶμπηξα στῆς Δέσπως μου τὰ στήθια.

Στῆς Δέσπως πού μοῦ πείνασε, πού δίνασε μαζί μου,
πού λάμπανε ἀπ' τὰ κάλλη της τὰ κορφοβούνια, οἱ

[λόγγοι...]

Μὰ τί; τὴ Δέσπω θὰ θρηναίει καὶ τᾶρματα ἢ ψυχῆ μου;
Δὲν κλαίω γιὰ κείνα, χάθηκε σὰς λέω τὸ Μισολόγγι.

Ἐνα τραγούδακι καὶ μέσα του ἀλάκαιρη μιὰ
τραγωδιὰ· καὶ μέσα στὴν τραγωδιὰ ὁ ὕμνος τῆς πε-
ρίφημης πόλης, συμπυκνωμένος ἔξαφνα στὸν τελευ-
ταῖο στίχο, καθὼς ποτε ἀκόμα ὡς τὴν ὥρα δὲν ὑ-
μνήθηκε τὸ Μισολόγγι, μαζί τῶν πολεμιστῶν του
ἡ τραγικὴ μανία, καὶ ἡ ξεχωριστὴ δόξα τῆς μάν-
τρας ἐκείνης, τόσο λιγόλογα, κ' ἔτσι ἄξια, ἀπὸ κα-
νένα μας.

Καὶ τόνειρο, στὸ τραγούδι τοῦ Πάλλη, ἔχει κά-
τι ξεκαθαρισμένο. Κοιτάχτε τὸ ποίημα πού ἐπιγρά-
φεται *Ὀνειρο*. Μὲ ὅλη τὴν ὄνειρῶδικη ἀχνάδα του
τὸ φάντασμα δὲν ἔχει τίποτα τὸ μυστηρικὸ. Νοιώ-
θεις πὼς ὁ πόνος τοῦ χαμένου ἀδερφοῦ—μιὰ θετικὴ
τῆς μοίρας ὅλων συφορά, —τάρραξε τὴν ὕπνοφαντασιὰ
τοῦ ποιητῆ. Τὸ φίλτρο τοῦ σπιτιοῦ, ὁ πόνος τοῦ δι-
κοῦ, τῆς φανελαῆς ἡ ἀγάπη—πράματα κοινὰ καὶ
κάπως ἀμελημένα καταφρονετικὰ ἀπὸ μιὰ τάξη αἰ-
θεροφάνταστων,—γλυκομουρμουρίζουνε καὶ σιγοκλαί-
νε, μετρημένα καὶ φροντισμένα, στὸ ἀφιερωματικὸ
Τραγούδακι, στὸ *Μοιρολόγι*, στὸν ἀβρὰ ψυχολογημέ-
νο σπιτικώτατο *Χωρισμὸ* καὶ ἀπάνου ἀπ' ὅλα στὸ
Μοῖρωμα, ἀριστουργηματάκι τοῦ εἶδους:

Κόπιασε, μοῖρα μας καλή,
τὸ γιό μας νὰ μοιρώσεις,
στὸ χαϊδεμένο μας πουλί
κάθε ἀγαθὸ νὰ δώσεις.

ριά, ὅπως τὴν καταλαβαίνουνε τουλάχιστο στὴν Ἑ-
βρώπη. Κάτι τέτοιο σημειῶνω στὸ *Ῥώτημά* μου τὸ
μικρὸ. Ἐχω τὴν ἀλλόκοτη πεποίθηση στὰ σπλάχνα
μου ῥιζωμένη πὼς τὸ καλὸ, τὸ δίκιο, τὸ σωστὸ,
φτάνει νὰ τὰ πῆς, ὡς εἶναι καὶ μὲ λίγα λόγια, πάν-
τα θὰ σ' ἀκούσουνε οἱ ἄλλοι. Μὰ τὰ λόγια στὴν
Ἑλλάδα εἶναι καὶ μνησκούνε λόγια. Δηλαδή δὲν
τοὺς δίνουνε ἄλλη σημασία. Δὲν τὸ στοχάζονται
πὼς ἓνας λόγος μπορεῖ νάχῃ μέσα του νόημα, μπο-
ρεῖ νὰ κρύφῃ καὶ κάποιο ἠθικὸ μάθημα. Μοῦ εἶχα-
νε πεῖ πὼς ὁ κ. Τσουντας—κ' εἴμουνε θαρρῶ καλὰ
πλεροφορημένος—σ' ἓνα βιβλιαράκι γιὰ τὸν περίφη-
μο *Σύλλογο* πρὸς διάδοσιν, ἀναγκάστηκε νὰλλάξῃ
μερικὸς τύπους, ἐπειδὴ καὶ δὲ συμφωνοῦσαν ὑποθέ-
τω μὲ τὸ σύστημα τοῦ *Σύλλογου*, πού ἡ γλώσσα του
πρέπει νάβῃ ἀπέχουσα ἐπίσης καὶ τῆς ἀρχαϊζού-
σης καὶ τῆς λεγομένης *δημῶδους* (1)». Κατόπι ἄ-
κουσα τόντις πὼς πολὺ συχνὰ—*συχνάκις!*—ὁ ἀξιό-
τιμος κ. Δ. Βικέλας λέει στὸν ἓνα καὶ λέει στὸν
ἄλλον, ὡς εἶναι καὶ μεγάλο πρόσωπο, νὰ διορθῶσῃ,
νὰ βγάλῃ τὸ τᾶδε ἢ τὸ τᾶδε, πού ὁ κ. Βικέλας
δὲν τὸ ἐγκρίνει. Κατόπι ἄκουσα πὼς ὁ κ. Βικέλας
δὲν εἶναι διόλου ὁ μόνος πού τὰ κάνει ἀφτά. Κατό-

1) Κ. Ἰ. κ. Μ., Β', σ. 253 καὶ ἀκόλ.

πι ἄκουσα πὼς καὶ ὁ κ. Μιχαηλίδης (Κ.), στὰ *Πα-
ναθήναια*, σθῆνει, καθαρίζει καὶ παστρέβει, ὅταν ἔ-
γας τύπος δὲν τοῦ φίνεται σύμφωνος μὲ τὴ γλώσσα
ὅπως τὴ θέλει, ὅπως τὴ νομίζει γλώσσα, γιὰ τὴ καὶ ὁ
κ. Μιχαηλίδης (Κ.) πολεμᾷ νὰ κάμῃ μιὰ γλώσσα
καινούρια, μιὰ γλώσσα πού καὶ δάφτη νάπέχη «ἐπί-
σης καὶ τῆς ἀρχαϊζούσης καὶ τῆς λεγομένης *δημῶ-
δους* (2)», ἀπαράλλαχτα ὡς τὸν κ. Βικέλα, μὲ τὴ
διαφορὰ πού ἡ γλώσσα του θὰ τὰ μετρᾷ κάπως ἄλ-
λιῶς τὰ διαστήματα καὶ πότε θάπέχη λιγώτερο,
πότε περισσότερο θάπέχη ἀπὸ τὴν «ἀρχαϊζούσα» καὶ
ἀπὸ τὴ «λεγομένης *δημῶδους*». Ἄν οἱ δύο κύριοι, ὁ
κ. Μιχαηλίδης (Κ.) καὶ ὁ κ. Βικέλας (Δ.), καταστα-
λάσουνε ποτε τοὺς σὲ καμιά γλώσσα πού νὰ τοὺς
εἶναι *ομοίμορφη* καὶ στοὺς δύο, ἐγὼ δὲν τὸ ξετά-
ζω καὶ δὲν τὸ ξέρω. Εἶρω μονάχα πὼς ὡς πού νὰ τὸ
καταφέρουνε, κόβουνε καὶ ράβουνε ὁ καθένας μὲ δικό
του ψαλίδι. Ἐχεῖ καὶ ὁ κ. Α. Βλάχος ἓνα δικό του,
γιὰ τὴν ἀκούσα καὶ τοῦτο, πὼς ὁ κ. Α. Βλάχος
γιὰ τίποτα δὲν τᾶχει, σ' ἓνα χερσόγραφο πού τοῦ

2) Τὸ ἐπίσης θὰ ταίριαζε καλύτερις, ἂν τὸ λέγαμε μὲ
τὸ ἀπὸ καὶ μὲ μιὰ αἰτιατικὴ «ἀπὸ τὴν ἀρχαϊζούσαν» καὶ
ἀπὸ τὴ *δημῶδη*.

Κάλλη μὴν πῆς, τί μὲ πολλὰ
μᾶς ἦρθε στολισμένος.....
Γιὰ ἰδῆς τον πῶς χαμογελά
σὺν κάμπος ἀνθισμένος!

Μὲν δῶσ' του στήθια σπλαχνικά,
καρδιά χαριτωμένη,
ποῦ ἐφκῆς ὁ γίος μας ν' ἀγοικῆ
ἀπ' ὄθε κι ἂ διαβαίνει

Κι' ἄχ! δῶσ' του, μοῖρα μας καλή,
σὺν ἔχομε ἄσπρη κεφαλή
νὰ μᾶς γεροκομήσει.

Γιὰ τὰ Παιδιάτικα τραγούδια θυμοῦμαι πῶς μίλησα κάπου ἄλλοτε, ἔδω και ἄρκετὰ χρόνια, σὺν πρωτοβήγκανε ἀπὸ τὸν Πάλλη, ὅπως διόλου ἔγνωστο μέσα στοὺς κύκλους μας. Μᾶς ἐνθουσίασαν τότε, ἀπελπισμένους ἀπὸ τὴν ἀλυγισιὰ και ἀπὸ τὴν πεζότητα, ὡς τὴν ὥρα ἐκεῖνη, τῶν ποιημάτων ποῦ γραφότανε γιὰ τὰ παιδιά. Εἶπαμε τότε: Νὰ στίχοι, ποῦ μένοντες παιδικοί, δὲν παύουν ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ποιητικοί. Μερικὰ ἀπὸ τὰ τραγουδάκια τούτα τὰ ξαναδιαβάζω τώρα και μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ πρὸς τιμὴ τοῦ ποιητῆ—μοῦ κἀνανε σῆμερα πιὸ πολλὴ ἐντύπωση. Τὰ ζετᾶζω προσεχτικώτερα κι ἀντέχουνε στὸ ζετασμά τους και μοῦ χαμογελᾶνε μὲ τὸ χαμόγελο ποῦ τὴν εἶχα ξεχάσει τὴ χάρη του. Δὲν μπορῶ παρά ἀπλῶς μόνο νὰ ραδιάσω κάποιες ἐπιγραφές: Τὰ τέσσερ' ἀδέρφια, —ἴσως τὸ πιὸ ὠραῖο— τὸ Μύλο, τὰ Τριζόνια, τὸ Γιὰ πῆς μου, τὸ Γιατρό, τὴν Καλὴ καρδιά, τὴν Κοπελούδα και τὸ πουλάκι, τοῦ Γιάννη τὸ σουράβλι. Πρέπει τὸ παιδιὰνὰ τὸ συγκινήσης, ποιητῆ, ὄχι νὰ τὸ συμβουλέψης: νὰ τὸ μεθύσης, ὄχι νὰ τὸ δασκαλέψης: μὲ εἰκόνες, μὲ μεταφορές, μὲ σύμβολα, μὲ ὄνειροφαντάσματα, μὲ τὰ χεροπιαστὰ τῆς ζωῆς, μὲ μορφές και μὲ ὁμορφιές νὰ τοῦ μιλήσης—προσφέροντάς του ὅλα τούτα, κάπως μικροκομμένα βέβαια, ὅσο νὰ τὰ φτάνη κι ὅσο νὰ τὰ πιάνη τὸ χεράκι του, μὰ πάντα μὲ τὴ φτερωτὴ ποίηση. Ἐγὼ μάλιστα πιστεύω πῶς γιὰ τὰ παιδιά τὰ πιὸ καλὰ τραγούδια εἶν' ἐκεῖνα ποῦ δὲ γράφονται ξεπίτηδες γιὰ τὰ παιδιά. Ὅτὰ τὰ βροῦμε, κορφολογώντας τῶ δικῶνε μας τοὺς στίχους, ἀπὸ τὸ Σολωμὸ ὡς τὸν Ἐρμωνα. Κι ἀκόμα τὰ καλῆτερα παιδιὰτικα τοῦ Πάλλη, ὅτὰ τὰ βροῦμε μέσα στὴν Ἰλιάδα του.

Σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τραγούδια τούτα ἡ μέλισσα, ἀ-

φοῦ χαρίζει στὸ παιδάκι τὸ μέλι της, τοῦ χαρίζει και τὸ φαρμάκι της λέγοντας τῆς μάννας τοῦ παιδιοῦ:

Φαρμακερὸ κρατᾶω κεντρί
νὰ τὸ κεντρῶνω και μιὰ στάλα,
στὸν κόσμον ἔδω νὰ μὴ θαρρῆ
κι ὅλα πῶς εἶναι μέλι γάλα.

Τοῦ ποιητῆ μας τὸ γευτήκαμε τὸ μέλι. Ὁ ποιητῆς μας παίξει κάποτε και γελᾷ (ἀιῶνα, Ταξίδι, Μπαρμπαθανάσης) μὰ συχνότερα θυμῶνει. Τὸ ξέρωμε ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα τὰ χρόνια πῶς τῶν ποιητῶν τὸ γένος εὐκόλα ἐρεθίζεται. Καὶ τότε ἡ μέλισσα βάζει σ' ἐνέργεια τὸ κεντρί της. Τὸ κεντρί τούτο (ὁ ποιητῆς θέλει νὰ λέμε κόπανος, μὰ σ' ἐμᾶς τὸ φέρνει ὁ λόγος ἔτσι) τὸ κεντρί τούτο δείχνεται γενικώτερα και ἀπροσωπότερα σὲ στίχους σὺν τῇ Κηβισσῶ, σὺν τὴν Ἀντρομέδα, σὺν τὸ Γκιδῶν. Μὰ μέσα στὰ Ἐπιγράμματα ρίχεται προσώπων και ὀνομάτων. Ἡ ὄψη τούτη τῆς σατυρας τοῦ Πάλλη μοῦ εἶναι ἡ πιὸ λίγο συμπαθητικὴ. Προτιμῶ τὸ ἐπιγράμμα Στὸς Ρωμοὺς ποῦ κλεῖ μέσα τοῦ ὅλους τοὺς ἴθιμους κι ὅλα τὰ λέει:

Σᾶς λέω, οἱ Βουργάροι θὰ μᾶς φᾶν,
και τὰ στραβά ὡς τ' ἀνοιξομε,
γιατὶ εἶναι παλικάρια,
μὰ ψόφιοι ἐμεῖς δὲν ἔχομε
παρὰ ἄρνηα νὰ δείξομε
προγονικὰ κουφάρια.

Και τὸ ἄλλο τὸ Σὲ τάφο κόρης, ἀνάγλυφο κρυσταλλωμένο σὺν ἀπὸ ὅλα τοῦ πόνου τὰ δάκρια:

Εἶσουν τῶν σπλάχνων μου ἡ χαρὰ
ὄχι τὸ δέκα χρόνια
μὰ μόνη μ' ἔθλιψες φορὰ,
ὅμως μὲ θλίψη αἰῶνια.

Μὰ δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πῶς ἡ Σάτιρα και ἡ πιὸ προσωπικὴ εἶναι μιὰ μεταμόρφωση τῆς Δικιοσύνης. Τῆς θείας παρθένας Τέχνης, πολλές φορές, τὸ παρουσίασμα, και τὸ πιὸ ἥμερο, εἶναι σὰ νὰ προσβάλλη κάποια ριζωμένα συνήθια κι ἀνάφτει θυμοὺς και τουφέκια. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πῶς ὁ Πάλλη, μόνο γιὰ τὴν ἀπόφραση τὴν Ἰλιάδα, δέχτηκε σαίτιες—δὲν ζετᾶζω τώρα τὴν ἐλαφρόδα και τὴν προστυχιά τους—ὅμοια σκληρές μ' ἐκεῖνες ποῦ ξαναγουρίζει κάποτε, ἐκδικητικὸς, μὰ κ' ἐκδικητῆς.

Τὴ μεταφραστικὴ του μαστοριά ὁ ποιητῆς τοῦ

«Ταμπούρα και τοῦ Κόπανου» μᾶς τὴν ζετυλίγει ἀκέρια, καθὼς και μέσα στὶς χιλιάδες τῶν ὁμηρικῶν στίχων, στὸ τετράστιχο τὸ ἀφιερωματικὸ, τὸ ξαναφωτεμένο στὴ γλῶσσα μας ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα τῆς «Παράδοσης τῶν Αἰῶνων» τοῦ Οὐγκῶ:

Ἄβρα, χαρτί, ἄς σὲ πάρει
στὴ γῆς ποῦ λαχταρῶ,
φύλλο του στέλνει ὄχορ
βαθυξεροῖζατο πουρνάρι.

τὸ πρωτότυπο λέει:

Livre, qu' un vent t' emporte
en France, où je suis né!
L' arbre deraciné
donne sa feuille morte (1).

Μὲ τὸ μικροσκοπικὸ τούτο τετράστιχάκι ξανοίγεται ὁλόκληρος ὁ μηχανισμὸς μιᾶς μεταφραστικῆς τέχνης τετραπέρατης. Ἐδῶ τὸ εἰδικὸ, ὠρισμένο και κάπως πεζολογικὸ France ζετυλίγεται δακρυοστάλαχτο και γίνεται «ἡ γῆς ποῦ λαχταρῶ». Παράκατο, ἀντίθετα, τὸ γενικὸ και μουσικὸ arbre γίνεται τὸ ὠρισμένο και ζωγραφικὸ πουρνάρι. Ἄλλοῦ τὸ un vent ἀπαλαίνεται ἴσα μὲ μιὰν αἶθρα. Ἐκεῖ τὸ ἀπλὸ deraciné δείχνεται μὲ τὰ σύνθετά μας, ὠραιότερα, βαθυξεροῖζατο. Τὸν τρόπο τούτο, ποῦ χωρὶς νὰ μένη στὸ κείμενο πιστός, ἐν τούτοις ζέρει νὰ ξαναδίνη τὸ κείμενο πιὸ πιστὰ ἀπὸ κάθε ἀτολμο και σὰ μηχανικὸ παρακολούθημα τοῦ πρωτότυπου, θὰ ξανάβρουμε πλατύτερα ἄλλη φορὰ, σὰ θέλη ὁ Θεός, ἐξετάζοντας τὸ μέγα ἔργο, τὴν Ἰλιάδα.

Σταματήσα και ξανασταματήσα σὲ ἄλλους τέσσερες στίχους, μεταφρασμένους, τοῦ περίφημου Burns.

Ἄλλοι νὰ φᾶνε θέν, ἀμὲ ψωμί δὲν ἔχουν, κι ἄλλο ὅσο κι ἂ θὲς ἔχουν ψωμί, μὰ δὲ μποροῦν νὰ φᾶνε.
Ἐμεῖς, νὰ και ψωμάκι ἔδω, νὰ κι ὄρεξη μεγάλη
ἔτσι, σταβρὸ ὄλοι κι' ὁ Θεὸς τρισδοξασιμένος νᾶναι.

Τῆς ποίησης τῶν ἀπλῶν και ταπεινῶν, τῶ συφοριασμένων, τῶν ἀπόκληρων τοῦ κόσμου, τῆς φτώχειας, τῆς ζητιανίας, τῆς βαγαμποντίας ἀκόμα, —

1) Σύγκρινε τὴν ἀπόφραση τοῦ ἴδιου τοῦ τετράστιχου ἀπὸ τὸ μεγάλο μας ποιητῆ Βαλαωρίτη, δοκιμὴ τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, γιὰ νὰ δῆς τὴν ὁμορφιά τοῦ τετράστιχου τοῦ Πάλλη. (Βιβλιοθήκη Μάρασλη· Α. Βαλαωρίτου. Βίος και ἔργα. Τόμος Β'. σ 278).

φέρνουνε γιὰ τὸ Βασιλικὸ τὸ θέατρο, προτοῦ νὰ παιχτῆ: νὰ τὸ συγυρῆ κατὰ πῶς τὰ βλέπει ὁ ἴδιος τὰ γλωσσικά του.

Κι ὅμως ὁ κ. Ἀ. Βλάχος, ὁ κ. Μιχαηλίδης (Κ.), κι ὁ κ. Βικέλας εἶναι ὅλοι τους γυρισμένοι στὴν Ἑβρώπη, πρώτης ἀρχάδας, πρώτης ἀνατροφῆς ἀθρόωποι. Μὰ τὴν Ἑβρώπη τὴν εἶδανε, δὲν τὴν καταλάβανε. Καὶ σὺν ἦρθανε πίσω στὴν πατρίδα, τοὺς ἀνατολικοὺς τοὺς τρόπους ξαναρχίσανε. Ἰσως και νᾶχουνε δίκιο: ἴσως ὁ Ῥωμιὸς νὰ τὸ θέλη, νὰ τὸ σέβεται κι ὅλας τὸ ζόρι ποῦ τοῦ γίνεται. Ἰσως ἔτσι νὰ συνήθισε ὁ δύστυχος ἀπὸ τοὺς μᾶθρους τοὺς αἰῶνες ποῦ μᾶς ἔφερε τὸ 1453. Ἰσως τὸ σέβας του ἄλλο νὰ μὴν εἶναι παρά τάπομεινάρι τοῦ μακρινοῦ τοῦ φόβου. Ὅπως κι ἂν τὸ ψυχολογήσης, ἐμεῖς πιάσαμε ἀντίθετο σύστημα. Κοιτάζτε τὸ Νουμά: εἶδανε εἰδῶνε τύπους βλέπετε μέσα, βλέπετε και ντοπιολαλιές. Γιατὶ; Γιατὶ φαλίδι δὲ βαστοῦμε. Γιατὶ κανέναν ἐμεῖς δὲ βιάζομε. Τοὺς κατηγοῦμε, ἄλλο τίποτα: τοὺς τὰ ξεδικλῶνομε φαρδιά πλατιά τὰ καθέκαστα, νὰ τοὺς καταπέσομε πρῶτα, ἔπειτα νᾶλλάζομε. Εἶδα κάμποσα χεράγραφα ποῦ μοῦ στείλανε στοὺς διάφορους διαγωνισμοὺς γιὰ τὴ γλῶσσα: τὰ περιθώρια γεμάτα παρατήρησεις και γραμματικὴ

Ἔλεγε ὁ κ. Βλάχος, ὁ κ. Μιχαηλίδης, ὁ κ. Βικέλας: «Ὅλα τους τὰ ξηγοῦσα. Τοὺς ξηγοῦσα, λ. χ., γιὰ ποῖο λόγο πρέπει νὰ γράφομε τὸ βουλευτῆ, ὄχι τὸν βουλευτή. Καὶ εἶναι τόντις πράματα ποῦ μπορεῖς ὠρισμένα, θετικά, ῥητά, νὰ τὰ ξηγήσης, ἐπειδὴ ἔχουνε γενικὸ, ἀπρόσωπο, ἀνάτομο κανόνα: δὲν εἶναι γούστο ἢ φαντασία τοῦ κ. Μιχαηλίδη (Κ.), τοῦ κ. Ἀ. Βλάχου ἢ τοῦ κ. Βικέλα. Καὶ γιὰ τούτο ἐμεῖς τὸν κανόνα τὸ δικὸ μας, τὸν εἶπαμε λεφτεριά.»

Μὰ τί εἶναι Βλάχος, τί εἶναι Μιχαηλίδης, τί εἶναι και Βικέλας μπροστὰ στὸν εἰσαγγελέα ἐκείνονε ποῦ τόλμησε νὰ μὴν ἀφήσῃ ἕναν τίμιο δικαστῆ, νὰ βγάλῃ τὴν ἀπόφασή του σὲ μιὰ γλῶσσα ποῦ νὰ τὴν καταλαβαίνουνε τουλάχιστο οἱ δικασμένοι; Καὶ πῶς, και μὲ τί μέσα δὲν ἄφησε τὸν κ. Στελλάκη νὰ ξακολουθήσῃ; Μὲ τὴ βία, μὲ τὴς φοβέρες, μὲ τὸ κνούτι τοῦ χαχόλου, δηλαδὴ τοῦ δυνατώτερου. Ὅτὸν ἔπαθε, ἂν ξακολουθοῦσε. Εἶδαμε τότες και κάτι πολὺ κωμικὸ. Ἡ καθαρῆθουσα ἡ γελοία ἔλεγε πῶς εἶναι γελοία ἢ δημοτικὴ κι ἀπὸ τέτοιο λόγο δὲν ταιριάζει γιὰ δικαστήρια! Γιὰ δικαστήρια ταιριάζει τὸ σκοτάδι, τὸ χάος κ' ἡ ἀναρχία ἢ σὰ θέλεις ἢ γλῶσσα τοῦ κ. εἰσαγγελέα. Τὸ στολίδι τοῦ τόμου ποῦ βγαίνει σῆμερὰ εἶναι ἡ ἀπόφραση τοῦ Στελλάκη, ὅπως τὴ δημοσιέβω, και γιὰ νὰ μὴ χαθῆ

και γιὰ τὸ ποῦ φάνηκε πῶς μὲ μιὰ δυὸ παρατηρησοῦλες, καθὼς θὰ δῆτε, μὲ λίγη γραμματικὴ και λίγη ἀντίληψη τῆς ἱστορίας, κατορθῶνομε πολὺ ἔφκολα νὰ καθιερώσομε μιὰ γλῶσσα ἰδιαίτερη, πάντα ὅμως δημοτικὴ, τῆς νομικῆς. Γιὰ τούτο, στὴν Ἀπόφραση τοῦ Στελλάκη πρόσσετα και κάτι παρασημειώματα δικὰ μου.

Μὲ παρηγοροῦσανε και πάλε οἱ φίλιες ποῦ σᾶς ἔλεγα πιὸ ἀπάνω και ποῦ ὅσο πηγαίναμε, τίς πιάναμε πότε ἀπὸ δῶ, πότε ἀπὸ κεῖ, σὲ κανένα μέρος τῆς Ἑλλάδας. Δὲ μοιάζουνε ὅλοι ἀναμεταξύ τους οἱ ἀθρόωποι: δὲ μοιάζουνε κι ὅλοι ἀναμεταξύ τους οἱ φίλοι. Ἔτσι τὸ φέρνει κάποτες και τὸ κλίμα. Στὴ Σάμο, λόγου χάρη, ἔχομε σῆμερα φίλους πολλοὺς, μὰ κι ἀπὸ τὰ 1901 εἶχαμε, ἀφοῦ στὴ Σάμο πρωτοβγήκε, τίς εἴκοσι ἔξη τοῦ Μαγιοῦ, 1902, μιὰ φημερίδα γραμμένη στὴ δημοτικὴ, τὸ Φῶς, ποῦ τόβγαζε ὁ Γ. Καρατζᾶς. Φίλοι πιστοί: δραστήριοι φίλοι, σὺν τὸν Ζήσιμο Σίδηρη, τὸ Φαίδα, τὸ Σοφούλη, και τόσους τόσους ἄλλους, ποῦ δοθήκανε ψυχὴ και σάρκα στὴ λατρεία τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας, ὡς τε πιθανὸ νὰ τὸ δοῦμε μιὰ μέρα και τούτο, πῶς ἕνα νησί ἐλληνικὸ ἔκαμε μιὰν ἀρχὴν και παραδέχτηκε πέρα γιὰ πέρα τὴν κοινὴν μας τὴ γλῶσσα. Βέβαια πῶς ἔχου-

ποίηση που τότε ύψώνει τὰ μάτια πρᾶς σὲ ὑπομονετικά δοξολογήματα, τότε σκύβει τὸ κεφάλι καὶ σιγοκαταριέται τὴ μοῖρα, τότε τρίβει τὰ δόντια καὶ βλαστημᾷ ξαδιάντροπα—στὴ γλῶσσα μας ὡς τώρα δὲ βλέπω νάποχτήσαμε δείγματα, τουλάχιστο ἄξια νὰ τὰ προσέξῃ κανείς (1). ὁ Burns εἶν' ἀπὸ τοὺς πιὸ ξακουσμένους δασκάλους τοῦ σημαντικώτατου κύκλου τούτου μέσα στὸν κόσμον τῆς Μούσας. Οἱ τέσσερες ἐκεῖνοι στίχοι θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς χρησιμεύουν γιὰ ἰδηγοὶ στὸ δούλεμα μιᾶς ἀρμονίας πού χρειάζεται. Ἀπὸ τὸ ὄργανο «τῆς τέχνης τῶν τεχνῶν», καθὼς τὴ λέει κάποιον τὴν ποίηση ὁ Σαιντ-μπέβ, ὅσο κι ἂν τὸ παίζουμε δέξια χέρια, λείπουν ἀκόμα οὐσιαστικές χορδές. Ἀνίσως δὲν ἔχω λάθος, ὁ Πάλλης θυμίζει, μὲ κάποια σημάδια του, τὸ Σκῶττο τραγουδιστῆ. Σὰν ἐκεῖνος, κι ὁ δικός μας μὲ τέσσερα, ξεχωριστότερα, χαρίσματα μᾶς δείχνεται μὲ τὸ πάθος, μὲ τὴ φυσικότητα, μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ λεγόμενου μικροῦ κόσμου, καὶ μὲ τὸ γερὸ κάπου κάπου κοπάνισμα τοῦ ἐπίσημου.

Ὁ Πάλλης εἶναι, καθὼς τὸ νοιώθουν ὅσοι ξέρουν ἀπὸ στίχο, καὶ μάστορας τοῦ στίχου ἀπὸ τοὺς δυνατώτερους. Μπορεῖ καμιά φορὰ ἕνας καλὸς ποιητῆς νὰ μὴν εἶναι προσεχτικὸς πάντα στιχογράφος. Μὰ μοῦ φαίνεται πὼς ποτὲ ὁ γερὸς δουλευτῆς τοῦ στίχου, σὲ ὅλη του τὴν ἐντέλεια, τοῦ γιομάτου κι ὄχι τοῦ παραγομισμένου, δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι μισὸς ποιητῆς. Ὁ καλὸς ὁ στίχος εἶναι κι αὐτὸς ἐν' ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς καλῆς ποίησης. Γιατὶ ποίηση θὰ πῆ ἐνέργεια καὶ ἐμπνευση θὰ πῆ δουλειά. Ἄλλο τεχνίτης κι ἄλλο ὑποβάτης. Κατὰ ἐνενήντα ἐνὶ τῆς ἐκατὸ ὁ στίχος τοῦ Πάλλη βγαίνει καλοκομμένος καὶ ἠχολογᾷ καμπανιστός. Ξέρει ἀπ' ὅλα τὰ κοψίματα τοῦ μέτρου, καὶ δὲν τοῦ ξεφεύγει καμιά του λεπτομέρεια. Τὴ ρίμα τὴν τιμᾷ, μὰ δὲν τὴν ὑπερτιμᾷ· τὴ γνοιάζεται τόσο ὅσο εἶναι χρεία στὸ στίχο μας πού ἔχει ἄλλες πηγές καλορρυθμίας σπουδαιότερες. Διαβάστε τὴν Ἀφροδίτη καὶ τὴν Κατάλανα. Μὲ τί ἀργὴ ἐπισημότητα ξετυλίγεται σφιχτόδετος καὶ χρυσόδετος ὁ ρυθμὸς τους! Καὶ σταματᾷτε στὸ ριμάρισμα τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τέταρτου, τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου στίχου ἀπὸ τῆς δυὸ ὁμορφοχτύπητες στροφές τούτες, πού μονάχα ὅσοι ξέρουν ἀπὸ μετρικὰ καταλαβαίνουν τὸ φροντισμένον μαστόρεμά τους:

1) Κοίτα κάποια ποιήματα τοῦ Μαρκοῦ.

με κι ἄλλου—πού δὲν ἔχουμε;—ἀξιόλογους φίλους κ' ἐνεργητικούς. Εἶναι ὅμως καὶ μερικοί, πὼς νὰ ποῦμε; πιὸ ἥσυχαι, πιὸ γλυκοί, γλυκοὶ σὰν τὸ γλυκὸ τὸ νερό. Ἔρχονται μαζί μας· πάνε καὶ μὲ τοὺς λεγάμενους. Ζυγώνουνε σιμά σου, κάθονται, τὰ λόγια τους ζαχαρένια, τὰ χάδια τους μέλι. Μὰ φοβούνται μπάς καὶ τοὺς δῆ ὁ τάδε, πού ἴσως νῆναι καθηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιον ἢ πρόσωπο σὶν Ἀθήνα σημαντικὸ. Βγαίνουνε περίπατο πλάγι σου κι ὅτι δοῦνε τὸ δάσκαλο, ἀγάγια γάλια, δίχως νὰ φαίνεται, ἀθόρυβα, ἐβγενικά, φιλικά, σὲ ξαπολνοῦνε. Ἀὐτὸς καὶ δειλιάζουνε, ὅταν ἐσὺ τοὺς προστατέβεις, ὅταν τοὺς πλέξῃς καὶ κανένα στεφανάκι, ἐπειδὴ πολλοὶ τὰξίζουνε γιὰ ἕνα τους σύγγραμμα ἢ γιὰ μιά τους μελέτη, ἃς εἶναι καὶ σὶν καθρέβουσα—ἐμεῖς δὲν κοιτάζουμε, ἄμα τὸ ζήτημα γιὰ ἔργο ἐπιστημονικόν. Τοῦ λόγου τους προτιμοῦνε νὰκούσουνε τὸν ἔπαινό σου, στὸ πλεθρὸ κανενὸς δασκάλου, μὲ τὰ μάτια τους γυρισμένα πρὸς ἐσένα, μὲ τὰ μάτια τους τὰφωσιωμένα, γιὰ νὰ μοιάζῃ συνάμα πὼς ὁ δάσκαλος τοὺς προστατέβει—ἐνῶ τοὺς προστατέβεις ἐσὺ—μὰ πὼς σοῦ ἔχουνε καὶ σένα χάρη μεγάλη.

Δὲ θέλω νὰ θαρρῆψῃ κανένας πὼς ἔχω στὸ νοῦ μου ὀρισμένον πρόσωπο καὶ τὰ λέω. Εἶναι κάτι γε-

Ἄθωρο οἱ σάρκες τῆς ἀγρὸ σκορπᾶνε,
καὶ τρανταχτὸ μὲ βῆμα ἐνῶ πατᾷ,
τὰ πλέρια στήθια μὲ ρυθμὸ πηδᾶνε
ἀκόροστα.

Μὰ ὦ τῆς ἀγάτης θείσοα δευῆ
π' ὄλος σὲ τρέμει ὁ κόσμος καὶ φοβάται,
μὴ τὴν καλὴ μου ἀγγίζεις, κι ἄπονη
ἐνῶ ἀγρυπνῶ ἃς κοιμᾶται.

Οἱ δεκαπεντασύλλαβοι τοῦ «Ἑλβετικοῦ Μύθου» καὶ κι ἀκόμα πιὸ πολὺ τὸ τέλος του μὲ τὸ φανταστικὸ ζυλοκόπο

Κόπ! κοπ!...Ξερό μου, κόβε χέρι!
Φς!.. φς!...Στὰ φύλλα βόγγα, ἀγέρι! κτλ.

εἶναι σὰν κατορθώματα στιχοδρόμου πρώτης. Ὅμως τὸ κομμάτι πού δίνει πολὺ πιὸ ἀκέρια ἰδέα τῆς γυμνασμένης καὶ νικήτρας καὶ μ' ὅλα τὰ ἐμπόδια μετρικῆς τοῦ Πάλλη εἶναι τὸ Στεροτραγουδο ἀπὸ τὰ χορικά τοῦ «Κύκλωπα», ὅλα λαμπρόπλεχτα:

Ἄχ! πάει τὸ χαροκόπι!
Ἀνιοπλέξουδης Βάκχας δὲ χορῆβει σειρά.
Πᾶν τούμπανα, πᾶν κρότοι
σ' ἀσημένια τριγύρω νερά.
Σταλιὰς κρασιοῦ ξανθοῦλες,
Ἀφροδίτης κνηῆγι σ' ἀνθισμένη πλαγιά,
ἔχετε γιά! Νυφοῦλες
λεγκαστρογάλες, ἔχετε γιά.
Ὡ Βάκχε, ὦ βλάμη ἀγαπημένε,
τὰ χρυσόκλωνα μαλλιὰ
πού τ' ἀνεμίζεις, πού, καμημένε,
δίχως γέλια καὶ φιλιὰ;
Τὸν πιστό σου ἔλα γλῆτωσε, βλάμη,
πού μὲ τράγου προβιά
Κύκλωπα ἄγριο ἰδουλέβει,
πού τὸ δάκρυ του χύνει ποτάμι
κι' ἄχ! τὰ γέλια ποθεῖ κι ἀναδέβει
μὲ καμημένη καρδιά.

Ἴδου στίχοι μὲ λογῆς καὶ ἀνεξάρτητη ὁ καθένας τους περπατησιὰ, καὶ μαζί τεχνικὰ σφιχτοπλεγμένα, χωρὶς νὰ πάψῃ καθένας τους ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι στίχος. Τέτοιοι εἶναι, κ' ἔτσι πρέπει νὰ ξετυλιχτῇ καὶ σ' ἐμᾶς ἐδῶ ὁ λεγόμενος ἐλεύτερος στίχος. Συσταίνω τὴ μελέτη του σὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς νέους μας ποιητῆς, πού εἴτε ἀπὸ παρεξήγηση τῆς ἀρχῆς, εἴτε ἀπὸ ἀφροντισιὰ πού δὲ στέκει, εἴτε ἀπὸ ἀδυ-

ναμία, ἐμπιστεύονται συχνὰ πυκνὰ τὴν ὠρία τους συγκίνηση σὲ στίχους ἄμορφους καὶ ξεκάρφωτους. Καὶ οἱ πιὸ ἐλεύτεροι στίχοι πρέπει πρώτα νὰ μπαίνουνε στοὺς κανόνες μιᾶς μετρικῆς· δὲν πρέπει νὰ εἶναι λαθεμένοι. Ἄλλιῶς θὰ καταντήσουμε, γυρεύοντας τὴν ποίηση, νὰ χάσουμε τὸ στίχο.

*

Θὰ μοῦ παρατηρήσῃ κανείς.—Τὸ τραγοῦδι τοῦ Πάλλη εἶναι ἀψεγάδιαστο κι ἀλάθευτο; Ὁ ποιητῆς αὐτὸς τίς ἔχει ὁ μακάριος ὅλες τίς χάρες;—Κάθε ἄλλο. Στὰ χαρίσματα τοῦ τραγοῦδι τοῦ Πάλλη ἀντιχτυπᾶν ἀνάλογα ἐλαττώματα· τούτα δὲ μπορεῖ νὰ κάμουν χωρὶς ἐκεῖνα, καὶ τὰ πρώτα πληρώνουνε τίς χάρες τους μὲ τὰ δεύτερα. Ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Πάλλη λείπει κάποιον φτέρωμα καὶ κάποιον ὄνειρον μάγεμα. Τέτοιο φτερό καὶ τέτοιο μάγεμα μὴ τὰ ζητᾶτε ἀπὸ τὸ μεταφραστῆ τῆς Ἰλιάδας. Ἀπὸ τὸ τραγοῦδι τοῦ Πάλλη λείπει κάποιος οὐρανός, καὶ οἱ δλοῖσες γραμμὲς τῆς Μούσας του δὲν εἶναι παράξενο νὰ τὴν κάμουν κάπως ἀντιπαθητικὴ στὰ μάτια ἐκείνων πού θὰ τὰ μαγνητίζουν ἀποκλειστικὰ οἱ κυματόγραμμες ὁμορφιῆς τῆς τέχνης, ἄξαφνα, τοῦ Λάμπρου Πορφύρα. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ὁ Πάλλης, κ' ἐκεῖ πού δύσκολα ξεχωρίζεται ἡ φωνὴ του ἀπὸ τὴ φωνὴ τοῦ λαοῦ, στέκει πάντα πιὸ κοντὰ στοὺς ἀρχαίους, σὲ κάποιους Ἀλκαίους καὶ σὲ κάποιους Θεόγγηδες τῆς Λυρικῆς Ἀνθολογίας· τὰ ταιριάζει καλῆτερα μ' ἐκεῖνους, παρὰ μὲ τοὺς νέους μας ὄλους. Μπορεῖ καὶ τὸ χωράφι του νὰ εἶναι στενωτέρον ἀπὸ ἄλλων, μὰ εἶναι βαθιὰ σκαμμένο. Τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς τὸ τραγοῦδι τοῦτο δὲν ἀκούγεται συχνὰ καὶ πλοῦσια δὲν ἀπλώθηκε ὡς τὴν ὠρα, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ ὅλης του τῆς δύναμης τὸ μέτρο. Μὰ καὶ τέτοιο, μὰ καὶ τόσο, ἐγὼ πού πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Α καὶ τοῦ Β, φροντίζω γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ποίηση, γενικώτατα καὶ ἀπροσωπώτατα, νομίζω πὼς ἂν ἔλειπε τὸ τραγοῦδι τοῦ Πάλλη ἀπὸ τὴν Ποίησίν μας, θᾶχανε ἡ πολυπρόσωπη θεὰ μιὰν ὄψη ροδοκόκκινης ὑγείας ἀπὸ τίς ἀκριβώτερες.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

νικὰ καὶ κακορίζικα ρωμλίκια πού δὲ μᾶς τιμοῦνε καὶ γιὰ τούτο σᾶς τὰ ξεφανερῶνα. Κι ἀλήθεια, μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ καταλάβω πὼς τὸ κατορθῶνε ἕνας ἄθροπος νὰ γίνῃ δυὸ, νᾶχη δυὸ ψυχῆς καὶ δυὸ γλώσσας, νὰ μιλᾷ μὲ τὸν ἕνανε τὴ δημοτικὴ, τὴν καθαρῆουσα μὲ τὸν ἄλλονε—γιὰ τὸ χατίρι! Πού εἶναι τότες ἡ πεποίθηση, μὰ κ' ἡ ἀξιοπρέπεια πού εἶναι; Ἰσια ἴσια μερικοὶ φίλοι Κυπριῶτες μοῦ δώσανε τὴν ἀφορμὴ, στὰ 1901, νὰ ξετάσω λιγάκι καὶ τὰ ψυχολογικὰ τῆς ἀξιοπρέπειας, γιὰ νὰ ποῦμε. Εἶχανε δικία παράπονα στὸ νησί τους μὲ τοὺς Ἀγγλους, πού πασιζᾶνε, γιατί ἔτσι μοῦ γράφανε ἀπὸ κεῖ κάτω, νὰ εἰσάξουνε τὴ γλῶσσα τους στὰ γυμνάσια. Καλὰ καλὰ τὸ ζήτημα δὲν τὸ παραβάθυνα κι ἀγνωστο μοῦ εἶναι ὡς τί βαθμὸ φταίζανε οἱ Ἀγγλοι. Μπορεῖ ἄλλο νὰ μὴ γυρέθανε παρὰ νὰ τοὺς μάθουνε τὰγγλικά, δηλαδὴ μιὰ γλῶσσα χρήσιμη κι ἀθρόπινη, γιατί νὰ μὴν ξεγνοῦμε πὼς τὴν καθαρῆουσα διαφεργέθανε οἱ ἀγαθοὶ μας οἱ Κυπριῶτες. Ἄς εἶναι. Τοὺς Ἀγγλους ἐγὼ συλλογίστηκα νὰ τοὺς συγκρίνω μὲ τοὺς δικούς μας. Ἔχουνε κ' οἱ Ἀγγλοι τὰ ψυχολογικὰ τους, μὰ τί διαφορὰ μὲ τὰ ρωμαίικα! Κοιτάζτε τους, ὅταν τοὺς ἀκολούθησε τίποτις δυσάρεστο, λόγου χάριν, ὅταν ἀπὸ κανένα λάθος τοῦ καπετάνιου βούλια-

ξε ἄξαφνα ἕνα τους θωρακωτὸ καὶ τὸ χάσανε, ἢ ὅταν ἔτυχε, ὅπως ἔτυχε συχνὰ στὸν πόλεμό τους μὲ τοὺς Μπόερς, ἀπανωτὰ νὰ νικηθοῦνε ὡςπου νικήσουνε. Ποτέ τους δὲ σκύφτουνε τὸ κεφάλι· ποτέ τους τὸ ἔθνος τους δὲ θὰ τὸ κατηγορήσουνε· ποτέ τους δὲ θὰ τὸ μολογήσουνε πὼς φταίζανε. Μπορεῖ καὶ νὰ τὸ παρακάνουνε πάντα ὅμως θὰ βαστάζουνε τὴν ἀγγλικὴ τους τὴν ἀξιοπρέπεια. Κοιτάζτε τώρα τοὺς Ῥωμιούς. Μοῦ φάνηκε πὼς ὄνειρεθόμουνε, τὸν περασμένο τὸ χειμῶνα, σὰ διάβασα πὼς ἕνας βουλευτῆς σὶν ἑλληνικὴ Βουλῆ, ὄχι μόνο τὸ προκήρυχνε, μὰ καὶ τὸ φώναζε, γιὰ νὰ τὰκούσῃ ὁ κόσμος, πὼς ἡ γλῶσσα μας εἶναι πρόστυχη, βάρβαρη, χυδαία, πὼς εἶναι καὶ γλῶσσα τῆς σκλαβιάς. Ἐλάτε μιὰ στιγμὴ νὰ υποθέσουμε πὼς εἶναι. Ὁ Ἀγγλος, νὰ τὸν πλέρανε, νὰ τονε σκότωνε, δὲ θὰ τὸ καταδεχότανε νὰ τὰναγωνίση τέτοιο πρᾶμα. Πὼς βάρβαρη καὶ πὼς τῆς σκλαβιάς, ἀπὸ τοῦ λόγου του τὴ μιλᾷ; Στὴν Ἑλλάδα, χεροκροτοῦνε τοὺς βουλευτᾶδες πού τὰ λένε. Ἀπὸ κεῖ νὰ καταλάβῃς καὶ νὰ κρίνῃς.

Οἱ φίλοι μας οἱ Κυπριῶτες δὲν εἶναι ἀπὸ κείνους πού ἀπαρνοῦνται τὴ μητρικὴ τους γλῶσσα. Τὸ γράμμα μου—Γλῶσσα κι ἀξιοπρέπεια—δημοσιέ-

ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ*)

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Καὶ τῶρα γὰρ τὴ σύστασι τῶν χωραφῶν θὰ λέω :
Οἱ δύνამες τοῦ καθενὸς ποιῆς εἶνε, ποῖο τὸ χρῶμα,
Στὸ φυσικὸ τοῦ καθενὸς τὰ πράγματα, ταιριάζουν.
Καὶ πρῶτο οἱ ῥάχες οἱ κακῆς καὶ τὰσάλα λιβάδια,
Ὅπου λευκάργες ἀκαρπες ἐπάρχουν καὶ στρυνάρι
Στὰρκαθερὰ τὰ γήπεδα, παλλαδικὰ ἐλαιοστάσια
Χαίρονται μακροζώητα, κ' ἀπόδειξη εἶνε ὁ λήστρος,
Ποῦ ξεφτυτρώνει ἀρίφνητος ὁ αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τὸ
[πουν,
Κ' οἱ λαγγαδιῆς ποῦ με σπειριὰ λογγίσι εἶνε στρω-
[μένες.
Μὰ τὰ παχειὰ τὰ χῶματα ποῦ ἀπὸ γλυκῆς ἰκμάδες
Γελῶν : ὁ κάμπος ποῦ γεννᾷ πολὺ πυκνὸ χορτάρι
Καὶ ποῦνε πλούσιος τὴ σωδειά, καθὼς συγγὰ στοῦς
[λάκκους
Τοὺς βαθουλοὺς κάθε βουνοῦ, τὸν βλέπουμε ὅπου
[τρέχουν
Ἀπὸ τοὺς βράχους τοὺς ψηλοῦς ποταμοῖ ποῦ φέρουν
Τῆς χούμουλες τῆς καρπερῆς, αὐτὸς ὁ κάμπος ποῦνε
Στὸν νότιον ἀνεμο ἀνοιχτὸς καὶ ποῦ τὸ βράχλο βγάζει,
Τὸ μιστὸ ἀπὸ τῆλατρο, κείνος μὰ μέρα ἀμπέλι
Θὰ σοῦ χαρίσει δυνατὸ ποῦ θῆνα χύνει πλήθιον
Τὸ Βάκχο, ἐκεῖνος καρπερὸς θὲ γᾶνε σὲ σταφύλια,
Κείνος θὰ δίνει τὰ πιωτὰ ποῦ ἀπὸ χροσὰ ποτήρια
Χύνουμε, σὰν ὁ Τυρρητὸς ὁ Ἰσαρκερὸς σημαίνει
Τὸ φίλντισί του στοῦς βωμοὺς σιμὰ καὶ σὲ πινάκια
Ἀδειάζουμε ὀλοστρόγγυλα τὰ σπλάχρα ποῦ καπνίζουν
Ἀλλὰ ἂ μωσκάρια καὶ κοπέες σὺ προτιμᾷς νὰ βόσκεις,
Ἡ καὶ τῆς γέννης τῶν ἀρνιῶν, ἢ γίδια ποῦ ἀφανίζουν
Τῆς μερωσιῆς, τὰ λογγερά βουνὰ καὶ τοῦ Ταράντου
Τὰ ξέμακρα τὰ καρπερὰ θὲ νὰ ζητᾷς, ἢ βρίνες,
Ὅμοιες μ' ἐκεῖνες ποῦ ἔχασεν ἡ δύστηχη Μαντήη,
Ποῦ στὸ χλωρὸ τὸν ποταμὸ χιονάτους κύνους θρέ-
[φουν.

Ἐκεῖ οὔτε βρούσες διάφανες, οὔδὲ γρασιδία λείπουν
Γιὰ τὰ κοπάδια κ' ὅσο τῶν τὰ βόδια τῆς μεγάλης
Μέρης, σὲ μόνῃ μὰ νυχτιὰ μικρῇ τὸ ξανακάνει
Ἡ κρύα ὄροσιὰ. Συγγῆτατα τὸ χῶμα ποῦνε μαῦρο,
Καὶ ποῦνε κ' ὄλας ξυγγερονὸ σὰν τ' ἄλατρο τὸ σκίζει,
Κ' εἶνε στὸ βάθος του σαπρὸ (ἐμεῖς καλλιμεργῶντας
Αὐτὸ βέβαια ἀντικόνουμε) ταιριάζει κάλλιο ἀπ' ὄλα
Γιὰ σάρι ἀπ' ἄλλο δὲ θὰ ἴδεις λιβάδι νὰ γυρίσουν
Πλειότερα ἀμάξια μὲ ὀνηρὰ δαμάλια σίτι πάρεξ
Ἐδῶθε, ἢ κ' ὄθε ὁ ἀλατρευτὴς ὁ ράθυμος λογγάρ
Κουβάλισε, καὶ τὰ δεντρὰ τὰνέφελα γιὰ χρόνια

*) Ἡ ἀρχὴ στὸ περατμένο φύλλο.

φτηκε στὴν Ἀλήθεια τῆς Λεμησῆς τοῦ Φραγκοῦδη
ποῦ εἶνε ὁ ἴδιος καὶ ποιητῆς καὶ πεζογράφος στὴ
δημοτικὴ, ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀξιῶς καὶ πιὸ ἀγαπητοῦς
μου. Καὶ τοῦ τῆγραφε, γιὰ νὰ σπείρουμε ἀναμετα-
ξὺ μας περισσότερη φιλία. Μὲ τέτοιο σκοπὸ ἔγραψα
καὶ Σὲ φίλο Κυπριώτη, δηλαδὴ στὸ γλυκὸ μας τὸ
Σίμο Μενάρδο, ποῦ περίφημα κατέχει καὶ τὰ κυ-
πριώτικα καὶ τὴν κοινὴ, μὰ ποῦ ἴσως, τέτοιο κολα-
κεφτικὸ παράπονο ἔχω μαζί του, δὲ φαίνεται νὰ
γράφῃ ἀρκετὰ, μ' ὄλους τοὺς ὁμορφους στίχους ποῦ
τοῦ χρωστοῦμε, τὴν ὠραία τὴ γλώσσα ποῦ ξέρει τόσο
κανονικὰ καὶ φῖνα τὴ γραμματικὴ τῆς.

Γνωριμῆς ἔκανα καὶ μ' ἄλλους φίλους, στὴν ἐπο-
χὴ ποῦ προσπαθῶ νὰ σᾶς ξαναστήσω, ἐποχὴ ὅπου τὸ
ζήτημα ἔβραζε πάντα, μὰ ὅπου κάτι τοῦ χρειάζο-
τανε γιὰ νὰ ξεσπάσῃ. Ὁ διαγωνισμὸς μου ἔακολου-
θοῦσε. Καὶ πῆγαινε λαμπρὰ. Πόσοι ξυπνοῦσαν ποῦ
εἶτανε κοιμισμένοι ! Ἀφορμὴ νὰ τοῦ δώσης τοῦ Ῥω-
μιοῦ, τὰ μέσα νὰ τοῦ μάθης, καὶ ὅτι θελεῖς σοῦ τὸ
καταφέρνει. Ἀπτὰ τοὺς ἔλεγα καὶ στὴν προκήρυξή
μου, γιὰτὶ πότε σὲ μιά προκήρυξη, πότε σὲ μιὰν ἀ-
πλή δήλωσι πρὸς τοὺς διαγωνιστάδες, γύρεβα εἶτε
νὰ πλέξω μερικῆς φιλοσοφίας, νὰ πῶ μερικῆς μου
σκεψοῦλες γιὰ τὴ φιλολογία καὶ τὰ φιλολογικὰ, εἶ-

Ἐρριξε καὶ μὲ τοὺς κορμούς τοὺς χαμηλοὺς τὰρχαῖα
Τὰ σπῖτα τῶν πετούμενων ἐγκρέμισε. Τὰφῆλον
Ἐκεῖνα τότες τῆς φωλιῆς ἀφίνοντας πετάξαν,
Μὰ ὁ ἀδρὸς ὁ κάμπος ἔλαμψε μὲ τὸ γυννὶ σκισμένους,
Τὶ μόλις δεντρολίβανο τῶν μελισσιῶν χαρίζει,
Καὶ φωροδάφνες χαμαειδῆς στὰ πλάγια ἢ στρυναρόγης
Ἡ νηστιλιά, κ' ὁ γροισερὸς ὁ τοῦφος, κ' ἡ λευκάργα,
Ποῦ οἱ χεῖλδρες οἱ μελανοὶ τὴν κατατρῶν, κανκιδῶνται
Πῶς ἄλλος κάμπος ὁμοῖα τοὺς γλυκεῖα θροφῇ δὲ δίνει
Κ' ἀπόζαβους δὲν προβοδᾷ κρουπιῶνες γιὰ τὰ φείδια.
Κ' ἡ γῆς ποῦ ἀγροὺς πετούμενους καὶ σῆνερο ἀναδίνει
Ψιλό, καὶ πίνει τὸ νερὸ καὶ σὰ θελήσει πάλι
Τὸ ξαναβγάζει μόνῃ τῆς, ποῦ πάντα μὲ δικὸ τῆς
Ντύνεται καταπράσινο γρασιδί καὶ δὲ βλάπτει
Μὲ ῥόβιασμα τὸ σίδερο καὶ μὲ σκουριὰ χαλάστρα,
Αὐτὴ μὰ μέρα τὸ φτελιᾶ θὲ νὰ σοῦ περιπλέξει
Μὲ κλήματα χαροῦμενα λαδιάρικη εἶνε ἐκεῖνη
Καὶ πῶς αὐτὴ εἶνε βολικὰ γιὰ πρόβατα θὰ νοιώσεις
Ὁργῶνοντας, κ' ὑπόμονη σ' ἀγγυστροῦ τ' ἀλέτρι.
Τέτοια ἐννιατίζει χῶματα κ' ἡ πάμπλουτη Καπὴη
Κ' οἱ τόποι ποῦ τὰ διάσελλα τοῦ Βεζουβίου γυρίζουν,
Κ' ὁ ποταμὸς ποῦν' ἀδικος στῆς ἔρημες Ἀχέρρες.
Τῶρα θὰ πῶ πῶς κάθε γῆς μπορεῖς ν' ἀναγνωρίζεις :
Ἄν εἶνε ἀνάλαφρη ζητᾷς ἢ ἂν εἶνε πάρα πλέρια ; —
Γιὰτὶ προκόβουν τὰ σπαρτὰ στὴ μὰ στὴν ἄλλη ὁ
[Βάκχος,
Στὴν πλέρια κάλλιο ἢ Ἀθήμητρα στὴν ἀλαφρονὰ ὁ
[Αναῖος—
Τὸ πρῶτο μὲ τὰ μάτια σου τὸ μέρος θὰ διαλέξεις,
Καὶ θὰ προστάξεις νὰ σκαφτεῖ στὴν κορασιδα λάκκος,
Καὶ πάλι ὄλα τὰ χῶματα θὰ ξαναορίζεις μέσα
Καὶ μὲ τὰ πόδια στὴν κορφή θὲ νὰ τα ἰσοβολήσεις.
Ἀνίσως λείφουν, ἀλαφρὸ τὸ μῦρωμα θὲ γᾶνε,
Γιὰ πρόβατα πλιὸ ταιριαστὸ καὶ θρεφτικὰ σταφύλια.
Μὰ ἀνίσως καὶ στὸν τόπο τους νὰ ξαναπαῖν δὲ θέλουν,
Καὶ σὰν οἱ μοῦρες γιομιστοῦν περσέψει ἡ γῆς, χω-
[ράφι

Βαρὺ θὰ γένει λιπαρῆς ἀπανωσιῆς καὶ σβώλους
Κακόβγαλους περίμενε, καὶ σίσιε μὲ δαμάλια
Ἄξια τὴ γῆς. Μὰ τὰρμυρὸ τὸ χῶμα ποῦ τὸ κρίζουν
Ἡρικὸ, ποῦνε ἀνυχῶτατο γιὰ τοὺς καρποὺς—(ἐκεῖνο
Μ' ὄργωμα δὲ μερόνεται, μὴδὲ τὸ σῶι τοῦ Βάκχου
Φυλαί, μὴδὲ τοῦ ὀπωρικῶ τῶνομα)—τέτοιο δειγμὰ
Θὰ δώκει. Ἀπὸ τὸ στέγασμα τὸ καπνιστὸ καλάθια
Ἰνκνὸπλεχτα καὶ σταφυλιῶν κατέβασε στραγγιστρῆς,
Κ' αὐτοῦ τὸ χῶμα τὸ κακὸ πιλάχτησε ὡς τὸ χεῖλο
Καὶ βρουσιὰ γλυκόνερα μαζῇ. Θὲ νὰ ξεφύγει
Τὸ νερωμα ὄλο θετικὰ, καὶ θὰ διαβοῦν μεγάλης
Σταλαγματιῆς ἀνάμεσα στῆς βέργες τῆς πλεγμένες,

τε καὶ τίποτις καινούριο νὰποχτήσουμε γιὰ τὴν Ἰ-
δέα. Προσπάθησα στὴ δήλωσή μου νὰποχτήσω καὶ
ἄλλο κάτι, ὄχι βέβαια πιὸ πραχτικὸ—πραχτικώ-
τερο ἀπὸ τὴν Ἰδέα δὲν ὑπάρχει—μὰ κάπως ἀναγ-
καῖο, τὸν παρὰ. Τοὺς παρακινουῶ νὰ δώσουν ὁ
καθένας, ὡς κ' οἱ φτωχοὶ, γιὰτὶ ὡς τὰ τώρα μόνο
οἱ πλούσιοι στὴν Ἑλλάδα συνηθίσανε νὰ δίνουνε, ὡ-
στε ὁ Ῥωμιός, ποῦ εἶνε καὶ περήφανος, τὸ παρα-
δέχτηκε, ἄμα γιὰ τὸν παρὰ ὁ λόγος, νὰ μὴν ἀνα-
κατέβεται, ἄφτὸς ποῦ ἀνακατέβεται σὲ ὄλα. Ἐγὼ
πάλι θὰβρῶ πῶς κάλλια νὰ δίνουνε πολλοὶ ἀπὸ λί-
γα, παρὰ νὰ δίνουνε λίγοι ἀπὸ πολλὰ. Μὰ μὴ βλέ-
πετε. Ὅποιος θελεῖ καὶ πολλὰ νὰ μᾶς δώσῃ, νὰ
μὴν ντρέπεται. Πρόθυμοι ἐμεῖς, εἶνε ἀδικο μάλιστα
νὰ μὴ μᾶς δίνουνε, ἀφοῦ ζοδεῖονται τόσο καὶ τόσα
γιὰ τὴν καθαρέβουσα. Σωστὸ νὰ ζοδεῖονται καὶ
γιὰ τὸ σκοπὸ τὸ δικὸ μας, ποῦ εἶνε σωτήριος. Ἄν
εἴμουμε στὴ θέση κανενὸς πλούσιου, θὰ δοκιμάζα,
μὰ φορὰ, νὰ δοῦμε τί θάπογίνῃ. Μὴ σᾶς μέλη ὁ-
μωσ θὰ βρεθῇ ὁ πλούσιος, ὅπως βρεθῆκανε σήμερα
χίλια πράματα ποῦ δὲν τὰ εἶχαμε στὴν ἀρχή. Μὲ
τὰ μικρὰ ποῦ θὰ δίνουνε συνάμα καὶ οἱ μικροί, θὰ
καταντήσουμε γλήγορα ἑκατομμυριοῦχοι.

(ἀκολουθεῖ)

Μὰ ἡ γέψη θᾶνε φανερὸ γνώρισμα καὶ τὸ στόμα
Τᾶχαρο τῶν δοκιμασιῶν πρὶκάδα θὰ ζαβῶσει.
Κ' ὁμοῖως ποῖα γῆς εἶνε παχειὰ γνωρίζουμε σὲ τοῦτον
Τὸν τρόπο : δὲ σκορπᾷ ποτὲ στὰ χεῖρα παίζοντάς τιν,
Ἀλλὰ κολλᾷ στὰ δάχτυλα, κρατῶντας τιν, σὰν πίσσα.
Θρέφει χορτάρια πλιὸ τραπᾷ ἢ ὀργή, καὶ μάλιστα εἶνε
Περσότερο ἀπὸ τὸ σωστὸ καλόριχτη ἢ ἐκεῖνη
Γιὰ μὲ ἄς μὴν εἶνε καρπερὴ πάρα πολὺ καὶ πάρα
Δυναμωμένη ἄς μὴ δειχτεῖ στὰ πρῶτα τῆς τᾶστάκια.
Ποῖα εἶνε βαρεῖα καὶ ποῖα ἀλαφρονὰ, τὸ ἴδιο τῆς τὸ
[βάρος

Ἀμίλητα τὴ μολαγᾷ κ' ἀμέσως μὲ τὸ μάτι
Ἡ μαύρη ξεχωρίζεται καὶ κάθε μᾶς τὸ χρῶμα.
Μὰ δύσκολο εἶνε νὰ βρεθοῦν οἱ δολερῆς κροάδες,
Ὅς τόσο μόνο οἱ σμιλακιῆς οἱ βλαβερῆς κ' οἱ πεῦκοι,
Ἡ οἱ κίσερες οἱ μελανοὶ τὰ χράρια τοὺς σοῦ δείχνουν.

(ἀκολουθεῖ)

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΡΩΣΤΟΥΣ

Ἀριθμὸς 2ος.

Δημοτικὸ Νοσοκομεῖο « Ἡ Ἑλπίς », « Αἰθου-
σα Ἀσκληπιῶς », κλινικὴ τοῦ καθηγη-
τῆ κ. Γεράσιμου Φωκά.

Νικόλαος Καστριώτης, ἀπὸ τὴν Κρήτη (23 χρό-
νια κάθηται στὴν Ἀθήνα), 40 χρονῶ, μαραγκός· ἔ-
χει σπασμένο τὸ δεξιὸ καλάμι του (ἀπλὸ σπᾶσιμο
τῆς δεξιῆς κνήμης).

« Εἶναι 16 ἡμέρες τῶρα ποῦ ἔσπασα τὸ ποδάρι
μου· ἔφυγα ἀπὸ τὸ ἕνα πεζοδρόμιο νὰ πάω στὸ ἄλ-
λο· ὅταν ἐπάτησα στὸ ἄλλο, ἐγλίστησα ἀμέσως κ'
ἐκεῖ εἶναι ποῦ ἔπεσα χαμῶν· ἔμεινα ξερὸς στὸν τόπο·
μὲ σήκωσαν ξένοι ἀνθρώποι, μ' ἔβαλαν στὴν καρό-
τσα καὶ μὲ πῆγαν σπῖτι μου· δὲ μπορούσα νὰ ση-
κωθῶ, βλέπετε· ἔμεινα στὴν κάμαρά μου μόνος μου
ἐκεῖ· ἔχω καὶ μὴ γιὰ μῆτέρα· δὲν εἶχα καὶ νὰ
συντηρηθῶ, ἐνοσεῖς δὲν εἶχα καὶ λεπτά, βλέπετε·
διότι καθήμεθα ὄλον τὸ χειμῶνα, βλέπετε· πάντοτε
ἀνοίγουν οἱ δουλειῆς μας Μάρτιο, Ἀπρίλιο.....καὶ
δὲν εἶχα νὰ συντηρηθῶ, βλέπετε· μάλιστα..... ὀρι-
σμένως.... νὰ ἐξηγηστῶ δὲν εἶναι.... ἐδῶ εἶναι πασι-
γνωστα πράματα, βλέπετε... »

Ἐγὼ... ἐργάζομαι· ἔχω ἕναν ἀφεντικὸ στὸ Με-
ταξουργεῖο... τὸ Ντουρούτη, Γεώργιος Ντουρούτης
λέγεται· ἐπειδὴ δὲ μπορούσα νὰ πάω μόνος μου στὸν
ἀφεντικὸ, νὰ πάρω καμμιὰ σύστασι, ἔστειλα ἄλλο
φίλο μου· τοῦ ἔδωσε αὐτὸς ὁ κύριος Ντουρούτης ἕνα
γραμματάκι στὸν κύριο Δήμαρχο καὶ ὁ κύριος Δήμαρ-
χος μ' ἔστειλ' ἐδῶ γιὰτὶ στὸ σπῖτι μου, βλέπετε, δὲ
μπορούσα νὰ συντηρηθῶ· εἶχα πόνους... ἄμα σπᾶσι
κανέναν τὸ πόδι του, βλέπετε... τί ἄλλο... πόνους
καὶ δυστυχία· ἄμα δὲν ἔχει κανέναν λεπτά, βλέ-
πετε... τί ἄλλο περιμένει· ἐδῶ ἔχω ἡμέρες πέντε·
ἀπὸ τὸ σάββατο τὸ μεσημέρι... ἔως σήμερα, πέντε
ἡμέρες· χμ ! καλὰ περνᾶω, δὲ σοῦ λέω... ἀλλὰ τὸ
ποδάρι μου, σὲ παρακαλῶ, γιὰτὶ δὲν τὸ φτειάζουν·
δὲν μπορεῖ νὰ πιάσῃ κανεὶς τὴ δουλειά του, ξέρεις·
νὰ σηκωθῇ σύντομα κανεὶς· νὰ κυτᾶξῃ τὴ δουλειά
του, βέβαια, κανεὶς· ἐδῶ νὰ κάθηται κανεὶς ; τί νὰ
κάθηται κανεὶς. »

Ὁ ἄρρωστος αὐτὸς ἔφυγε καλύτερεμένος μὲ τὸ
πόδι του σ' ἐπίδεσμο γύψινο (μόνιμο γύψινο ἐπίδε-
σμο), στὶς 24 Φλεβαριῶ 1908.

Αριθ. 3ος.

Κωνσταντίνος Τριανταφύλλου, από την Αθήνα, 37 χρονών, τσαγκάρης· έχει έλκος του στομαχίου.

« Έδω κ' έπτά χρόνια, πήγα μ' έναν άλλον κ' ήπια μιά και μισή όκιά ρετινάτο, 2 1/2 κατοστάρια στο μερτικό μου, νηστικάτα· όπου έγινα ζωφρενών με πήγαν στο σπίτι μου και δέν ήσανόμουνα τίποτις· τήν άλλη μέρα άρχισαν έμετοί και πόνοι στο στομάχι· τή δεύτερη μέρα ήρθ' ένας γιατρός και δέ μπορούσε ν' ανακαλύψη τίποτε, αλλά είπε πως είναι χολερίνη· τότε, λοιπόν, δέν τή επέστησαν οί γυναίκες κ' είπαν ότ' είναι ό άφαλός λυμένος· πιάσαν, λοιπόν, νά τόν γυρίσουν, αλλά οί πόνοι δέν παύαν, ούτε οί έμετοί· άφού, λοιπόν, δέν παύαν τήν άλλη μέρα άμέσως φέραμε άλλον γιατρό· κι αυτός, πραγματικώς, είπε ότ' είναι έλκος στο στομάχι· και, πραγματικώς, όλοι οί γιατροί, όσοι μ' είδαν ύστερα, είπαν ότ' είναι έλκος του στομάχου. Από κεί που μου είπανε ότ' είναι έλκος, βάδιζα όλο με φάρμακα, όλο με χόρτα από τά βουνα που μάφεραν οί γυναίκες· έμετοί βγαίναν διάφοροι, μαύροι, κίτρινοι, πράσινοι· πρώτα βγαίνουν κίτρινοι, σαν ό κρόκος τ' αύγου, κατόπι βγαίνουν πράσινοι· κατόπι, άμα με σφιζούν πολύ οί έμετοί κ' οί πόνοι, βγαίνουν μαύροι σαν είδος από καφέ· κι από 'κει, όλο μ' αυτά βάδιζα· με τούς πόρους, με τούς έμετους βάδιζα· παιδεύομουνα, όπου δέ μπορούσα νά ήσυχάσω παρά με τσ' ενέσεις· ενέσεις με μορφίνη· πρώτος δέ γιατρός μου τσ' άρχισε, κατόπι δέν είχαμε νά πληρώσουμε και μου τσ' έκανε ή γυναίκα μου· κατόπι, σά μου είπαν οί γιατροί πως δέν ύπάρχει άλλη θεραπεία από έγχείριση, ήρθα για έγχείριση. Άρχάς του 905 ήτανε, που ήρθα έδω και μου κάναν τήν έγχείριση· δέ βγάλανε... λέει, ένα όγκωμα ήτανε, λέει κ' ίσως δέν τό καθαρίσαν καλά κ' επανήλθε πίσω· με λίγες ήμέρες άρχίνησαν πάλι, άμα βγήκα έξω, άμέσως έμετοί και πόνοι· τά ίδια, έτσι· περάσανε καιρός... είχα πάει και τόν άντάμωσα τό γιατρό και μου είπε νά ξανάρθω τό χειμώνα, γιατί τό καλοκαίρι δέν κάνουν έγχείριση· περάσε καιρός... μ' άμποδάγανε κι απόξω και δέν έρχόμουνα· κι άμα ήρθα με βάσταξε. Τώρα έχω πόρους κ' έμετους· άμα πάγω πρός νερού μου, με κόβουνε μέσα, σά νά μου κόβουνε τ' άντερα· άρχινάν ανακαφίλες και τώρα πιά άστα· στίς ύπνο πετάγομαι από τούς πόρους· στίς ύπνο μου, άμα έρχεται ή ώρα του, πετάγομαι, θέλω και δέ θέλω, άπάνου· σχεδόν τώρα τό παθαίνω καναδυό τρία πουνά, στίς 4 τό πρωί, 4 και τέταρτο άκριβώς· πριν με πειράζανε και κατά τις δώδεκα και κατά τις δυό· δυό, τρεις φορές τότε· τώρα τό παθαίνω μόνο μιά φορά, αυτήν τή στιγμή.»

Ο άρρωστος περιγράφει τά συμπτώματα που έχει τό έλκος του στομαχίου· σ' αυτόν είχε γίνη γαστρεντεροστόμωμα, (γαστρεντεροαναστόμωσις, gastroentérostomie) έδω και δυό χρόνια, για τήν ίδια άρρώστια· αλλά, άφού καλύτερεψε για κάμποσον καιρό, ξαναγύρισε πάλι στήν ίδια κατάσταση, όπως συμβαίνει συχνά με τό έλκος του στομαχίου. Τώρα στίς 25 Φλεβαριού, μιά μέρα πριν του γίνη ή έγχείριση, έδείλιασε κ' έφυγε από τήν κλινική μας, ξεγελασμένος από τή μικρή καλύτερηψη που είδε τις τελευταίες ήμέρες, άφορηξ από τή διαίτα.

Αριθ. 4ος.

Χρήστος Κόνης, από τήν Ηπειρο, 30 χρονών, μπαλωματής· έχει άμπιασμα του δεξιού Ίγμόρειου άυτρο.

« Αυτό μου φάνηκε έμένα σάματ' μου πόνεσε δόντι· έδω και δυόμισυ μήνες έβγαλα τό δόντι και κατόπι έπαθη αυτά· έτρεχε σά γέμπου, έμ από τή μύτη, έμ από τό δόντι· κι από τό τρέξιμο κάθε μέρα άποφάσισα κ' ήρθα 'δω· τόχα δείξει γληγορώτερα σέ κάτι γιατρούς και δέ μόκαναν τίποτις· κάτι σκόνες μόθαναν, δέ μόκαναν τίποτις· μόναχα με πόνηγε όλον αυτόν τόν καιρό τό μισό τό κεφάλι, ήμισή μύτη και τόνα μάτι, όλ' ή δεξιά μεριά τό έμπου έτρεχε πολλές βολές τήν ήμέρα· από τή μύτη έτρεχε τό περισσότερο κι από τό δόντι τό λιγώτερο· στέκουμουν έτσι όρθός κ' έτρεχε· όταν έστυβα τό ρουθούνι τόν κατήφορο, πάλι έτρεχε· κι αυτό τό έμπου μύριζε κιόλας λίγο. Και καθώς λογιάζω 'γώ με τό νού μου, όλο αυτό ήταν του δοντιού· όσο που είδα κι άπόείδα κι άποφάσισα κ' ήρθα 'δω· έδω ένας γιατρός μουείπε, θέλει έγχείριση, μουείπε· κ' ήρθα 'δω και μ' ένεχείρισε. Από τήν έγχείριση δέ θυμάμαι τίποτε· ήμουν σπιρτωμένος και δέν κατάλαβα τίποτε· έδω κατόπι, που μεβαλαν στο κρεβάτι, είδα πουήταν δεμένο τό τσιαγούλι, είδα και γαίμα και κατάλαβα.»

Ο άρρωστος αυτός πάλι, με τό άμπιασμένο δεξιό Ίγμόρειο άυτρο, περιγράφει τά συμπτώματα τής άρρώστιας του, τό έμπου που βγαίνει από τό ρουθούνι κι από τό στόμα κ.τ.λ. Έδω κ' έξη μήνες, άφορηξ που έβγαλε χαλασμένο δόντι, έπαθε από κατοπύτερη μόλιση. Του έγινε έγχείριση άφού χλωροφορμίστηκε στο άμφιθέατρο από τόν καθηγητή μας κ. Φωκά. Του τρύπησε τό κόκκαλο (στίς κυνογναθιαίο βέθρο) άπάνω από τό σκυλλόδοντο και μπήκε στο Ίγμόρειο άυτρο· από 'κει εύκολα έκανε άλλο τρύπημα στο μέσα τοίχωμα που κάνει τό κάτω μεσοδιάστημα τής μύτης· ύστερα έκανε από τή μύτη κι από τό στόμα στούπωμα στο άυτρο πιστικό για τήν αίμόσταση. Κι ό άρρωστος έφυγε 'τίς 26 Φλεβαριού γιατρεμένος.

Γ. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
βοηθός στήν κλινική Φωκά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. Καλάμι· τό λένε και καλαμίδα κι άρίδα· τή κνημιαία άκανθα τήν λένε, μάτι του καλαμιού και χτένι· και τή γαστροκνημία τή λένε άντζα και γάμπα. Γαστρεντεροστόμωμα· 1) στομώνω=χορταίνω στή φράση· (χοροϊδευτικά) στόμωδες ;= χόρτασες ; 2) τό μαχαίρι στομώνω=δέν κόφτει πλέον καλά· 3) στήν Κάλυμνο λένε : στομώνω δυό ξύλα π. χ. = μπολιάζω δυό ξύλα, κολλώ τήν μιάν άκρα του ένου στήν άκρα τ' άλλου·νού. Άπ' αυτή τή τελευταία σημασία προτιμήσαμε και μείς τό δεύτερο συνθετικό τής λέξης μας : γαστρεντεροστόμωμα. Σάματ· συνειθίζεται πολύ στήν Ηπειρο στή θέση του : όταν νά... ή στή θέση του μήνα... π. χ. σάματ θά πάμε ;=μήνα (μήπως) θά πάμε ; τό λένε ακόμα και σάματις. Έμ... έμ... ό σύνδεσμος αυτός είναι τούρκικος, τόν λένε στή θέση του και... και. Τσιαγούλι· συνειθισμένο στήν Ηπειρο είναι και τό σαγόνι, άλλου μασέλλα, τό περισσότερο για τό κάτω σαγόνι που τό λένε άλλου και γαιδάρα· στήν Ηπειρο λένε κι άπανωδάγωνα και κατωδάγωνα.

ΒΓΗΚΑΝΕ ΣΕ ΒΙΒΛΙΟ

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ

Δράμα με τρία μέρη

(Σελίδες 130, σε καλό χαρτί).

Πουλιέται στα γραφεία του «Νουμά»

(Δρόμος Ζήνωνα, 2) Αθήνα

Δρ. 3 για τήν Ελλάδα

Φρ. χρ. 3 για τό Έξωτερικό.

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για τήν Αθήνα Δρ. 8.— Για τίς Έπαρχίες Δρ. 7.
Για τό Έξωτερικό Φρ. χρ. 10.

Για τίς έπαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες (2 Δρ. τήν τριμήνια) συντρομές.

Κανένας δέ γράφεται συντρομητής ά δέ στείλει μπροστά τή συντρομή του.

10 λεπτά τό φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κισόκια (Σύνταγμα, Όμόνοια Έθν. Τράπεζα Ύπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιδρομου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός ύπόγειου Σιδηρόδρομου (Όμόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Έστίας» Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στή Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Επίσημος γκραβαρισμός — Τό άφιόνι τής φιλαθροπίας — Οί κάλπες τής Βασιλείας — Φιλαθροπία μιά φορά.

Ο ΓΚΡΑΒΑΡΙΣΜΟΣ πάλι έδωσε και πήρε τό περασμένο τό Ψυχοσάββατο, ό επίσημος γκραβαρισμός τούτη τή φορά, άφού επίσημη ήταν ή άρχή που τονέ γέννησε κ' έπίσημα ενεργήθηκε στους δρόμους τής Αθήνας.

«—Αυτό γίνεται και στήν Αγγλία, κύριε !»

Μάλιστα ! Αυτό γίνεται και στήν Αγγλία. Μα στήν Αγγλία γίνονται κι άλλα που δέ γίνονται έδω. Στήν Αγγλία φροντίζει πρώτα ή Πολιτεία κι ό Λαός και τό Παλάτι γι' άλλα γενικώτερα και ζωντανώτερα ζητήματα και ύστερα έρχεται ή άράδα και τής φιλαθροπίας. Πρώτα συλλογίζονται τούς γερούς και ύστερα θυμούνται και τούς σακάτηδες, πρώτα τά σκολιά, τούς εγγάτες, τό Έθνος και ύστερα τά νοσοκομεία.

Μα έδω μοναχά ή διακονία βασιλεύει. Σάν άγίαρηντος σακάτης άπλώνει τό χέρι του τό Έθνος στους δυνατούς τής γής διακονούντας τήν προστασία τους, σά σακάτης ή πλουτοκρατία τριγυρνάει στους δρόμους κλέφτοντας τήν πεντάρα του λαού με τή μέθοδο τής φιλαθροπίας.

Στό Παλάτι τονέ χρωσάτουμε και τόν καινούριο αυτό τρόπο του γκραβαρισμού. Σπολλάτη του.

★

ΛΕΝΕ πως δέ βλάπτει ό καινούριος αυτός τρόπος τής διακονίας· λένε πως έτσι συνηθίζει ό λαός νά δίνει, συνηθίζει μ' άλλα λόγια στήν «άλληλεγγύη», στήν ιδέα τής συντροφιάς.

Κολοκωτία ! Έμεις λέμε πως ότα στο λαό μόνο για νοσοκομεία μιλάς και μόνο κουτιά γκραβαρίτικα του δείχνεις, ζητώντας τήν πεντάρα του για σακάτηδες και παθιασμένους, τό κάνεις όχι μοναχά από φιλαθροπία, μα κι από κάποιο σκοτεινότερο σκοπό. Θέλεις νά πείσεις τό λαό πως μόνο άρρώστους έχει και μόνο αυτούς πρέπει νά συλλογίζεται. Κ' έτσι τόν άποχαυνώνει, τόν άρρωσταίνει κ' αυτόνε.

Δέν άπλωσες τό χέρι σου στο λαό, ζητώντας τήν πεντάρα του, για τή Μακεδονία, για τό στρατό, για τόν έργατή, για τό ταμείο τής Έθνικής άμυνας και για τόσους άλλους σκοπούς. Α φερνόςουν έτσι θά σου λέγαμε γειά σου, γιατί θά ξυπνούσες κάπως τό λαό σου, θάν τούδειχνες πως έχει καθήκο νά φροντίσει όχι μοναχά για τό άτομό του και για τή φαμελιά του, μα και γι' άλλα ζητήματα γενικώτερα και ζωντανώτερα.

Μα δέ συμφέρνει νά ξυπνήσει ό λαός. Ό λαός πρέπει νά κοιμάται βαθιά για νά γδέρνεται εύκολότερα. Άς τόν άφιονίζουμε λοιπό με τά κουτιά τής φιλαθροπίας.

Αλήθεια, ή φιλαθροπία μας τελιωμό δέν έχει και καιρός πιά οί πλούσιοί μας και οί τρανοί μας νά ξενιτευτούνε για νά μωρέσουν και τάλλα έθνη νάν τάρρωστήσουν και νάν τά χώσουνε σέ κρεβάτια μέσα—καθώς έλεγε ή περίφημη «Προκήρυξη στους σκλαβωμένους και στους έλευθερωμένους Έλληνες».

★

ΝΑ ΜΑΣ ΣΥΜΠΑΘΑΤΕ, μα πάλι για τά κουτιά— και μόνο για τά κουτιά θά σάς μιλήσουμε σήμερα. Οί φτ-

μερίδες, χαριτολογώντας τάχα, τὰ εἶπαν κάλπες καὶ καταστρώσανε πόσους ψήφους—πόσες δραχμὲς δηλ. — πῆρε στις κάλπες ἡ Βασίλισσα τὸ Ψυχασάββατο. Κ' ἐπειδὴ, λέει, μαζωχτήκανε μετὰ τὰ κουτιὰ τριάντα περίπου χιλιάδες δραχμὲς, πᾶσι νὰ πεί πως ὁ λαὸς ἀγαπᾷ τὴ Βασιλεία.

Καὶ πεντάρια τσακιστὴ νὰ μὴ ρηχνότανε στὰ κουτιὰ, δὲ θὰ λέγαμε ποτὲ πως μετὰ τοῦτο ἀποδείχεται ὅτι ὁ λαὸς δὲ θέλει τὴ Βασιλεία, ἀφοῦ τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν εἶναι ζήτημα πεντάρια (ζήτημα πεντάρια τὸ λογαριάζουσε μονάχα οἱ φημερίδες πού τὸ ξεζουμιάσανε καὶ μᾶς ξεζουμιάσανε, γράφοντας μέρες καὶ βδομάδες γι' αὐτὸ), μὰ συσταίνομε στις Ἀθηναϊκὲς φημερίδες, καὶ στὴν «Ἐστία» δὲ πρῶτα πρῶτα, ὅσα θέλουμε νὰ λιθανίσουν τὴ Βασιλεία νὰ βρίσκουν ἄλλα μέσα ἀξιοπρεπέστερα καὶ ὄχι τόσο πρόστυχα καὶ πενταρολογικὰ. Ἐπιτέλους καλὰ θὰ κάνουνε νὰ μᾶς λογαριάζουν καὶ μᾶς, τοὺς ἀναγνώστες τους, πού καὶ στομάχι στρουθοκάμηλου νᾶχαμε, ἀδύνατο νὰ χωνέψουμε τὸν ἀνούσιο Βυζαντινισμό τους.

★

ΟΣΟ γιὰ τὰ νοσοκομεία καὶ τᾶλλα φιλαθρωπικὰ καταστήματα, μπορεῖ νὰ σημειωθεῖ καὶ τοῦτο. Γιὰ νὰ μπεις σὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ πρέπει νὰ σὲ προστατεύει ὁ Δήμαρχος, καμιά τρανὴ κυρὰ ἢ δυὸ τρεῖς βουλευτάδες πού νάκούγουνται στὴν Κυβέρνηση, ἄλλιώτικα φορᾶς στοὺς δρόμους, ὅπως πέθανε δὲ τις προάλλες ἀκόμα στὴν παλιὰ ἀγορὰ ἀπὸ πείνα ὁ φτωχὸς μανάσης καὶ κιντύνεψε μάλιστα νὰ μείνει κ' ἄθαρτος, ἂ δὲν πλερώνανε ἀπὸ τὴν τσέπη τους οἱ γειτόνοι τὸν παπᾶ, τὴν κάσα του κτλ.

Ἄξιζει λοιπὸ γιὰ τέτοιο εἶδος φιλαθρωπία (!) νὰ φορογίεται ἀδιάκοπα καὶ ἀδιάντροπα ὁ λαὸς ;

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ

§ 10

Τὸ Σλαβικὸ ζήτημα.

Μελετώντας τὰ ἐκκλησιαστικὰ τῶν καιρῶν ἐκείνων ὁ ἱστορικός ὁδηγὸς μας σταματᾷ νὰ ὁμολογήσῃ πως ἓνα πατριαρχικὸ ἀμάρτημα δὲν μπορεῖ νὰ τὸ παραβλέψῃ, τὴν ἀδιαφορία δηλαδὴ πού δείξανε τέσσερις αἰῶνες στὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν εὐκαιρία πού χάσανε νὰ συχωνέψουνε Βουλγάρους, Σέρβους, Ἀρβανίτες καὶ Ἀρμένηδες μέσα στὴν ἐθνικὴ τὴ μάζα. Ὅλες αὐτὲς τίς φυλὲς στὰ χέρια τους τίς εἶχανε. Ἐνας Πατριάρχης σὰν τὸ δικό μας πού τᾶνε διόριζε δεσποτάδες, παππάδες καὶ διάκους, πού νοιάζονταν ὅλα τους τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ μοναστηριακὰ χτήματα, πού τοὺς δικάζε ὅταν ἀπόφευγαν τὰ ὁσμανικὰ δικαστήρια, πού τοὺς ἀντιπροσώπευε ὁλοὺς στὴν Πόρτα, — πόση δύναμη δὲν εἶχε νὰ τοὺς διαδώσῃ τὴν Ἑλληνικὴ τὴ γλῶσσα, καὶ νὰ τοὺς κάμῃ δικούς μας ! Καὶ πόσο εὐκολο, ἀφοῦ τόσα καὶ τόσα χρόνια βρίσκονταν ἐνωμένοι μαζί μας, ὅσο ποτὲς ἀρχήτερα δὲ φανήκανε. Ἐνωμένοι ἐναντίον τοῦ Κατακτητῆ, ἐνωμένοι ἐναντίον τοῦ Πάπα. Τετρακόσα χρόνια νᾶχουνε τέτοιο θησαυρὸ, καὶ νὰ τονὲ χάσουνε ! Ὡσπου ἀξαφνὰ ξύπνησαν οἱ Σλάβοι (κοιμόντανε τάχα !) καὶ ξανασήκωσαν πάλε κεφάλι, καὶ βρέθηκε πως οἱ Βουλγάροι μιλοῦσαν ἀκόμα Βουλγάρικα, ὄχι μονάχα πέρ' ἀπὸ τὰ Μπαλκάνια, μὰ καὶ στὴ βορεινὴ τὴ Θράκη ἓνα μέρος, καὶ στὴ βορεινὴ τὴ Μακεδονία ! Μετὰ μεγάλη λοιπὸν πίκρα, μὰ μετὰ τὸ συμπάθειο, καὶ μετὰ μεγαλύτερη ἀκρισία, παρατηρεῖ πως ὅλα θὰ τοὺς τὰ συχώρουσε τῶν Πατριαρχάδων ἂ δὲν παραμελοῦσανε μιὰ τέτοια μεγάλη καὶ πολυσήμαντη ὑπηρεσία στὸ ἔθνος.

Ἀποροῦμε πως δὲν τοῦ τᾶραξε τὴν ψυχὴ ἡ

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθμ. 281.

σκουριά τῆς τενεκεδένιας αὐτῆς θεωρίας. Τί τοὺς εἶπαιρε τάχα τοὺς Πατριαρχάδες ; Ἀνθρώπους τῆς δικῆς τοῦ σειρας, νὰ ποῦμε ; Μὰ τὰ πιώτερα πού δηγηθήκαμε παραπάνω γιὰ τὰ ποταπά τους συστήματα ἀπὸ κείνον τὰ πῆραμε. Ἄς ὑποθέσουμε ὅμως πως εἶχαν καὶ τὴν καλὴ θέληση καὶ τὴ δύναμη νὰ κολουθήσουνε μιὰ τέτοια πολιτικὴ. Ἄς ὑποθέσουμε πως ἔκαμναν ὅ,τι ἔπρεπε γιὰ τὸ δικό τους τὸ πλῆμιο, καὶ δὲν τοὺς ἐμνησκε παρὰ νὰ φέρουνε καὶ ἄλλα ποίμνια μέσα στὴ μάντρα. Μετὰ τί τρόπους καὶ μετὰ τί μέσα μπορούσανε νὰ τοὺς κάμουνε δικούς μας, νὰ τοὺς ἀφομοιώσουνε μαζί μας ; Μετὰ τὴ γλῶσσα βέβαια, καὶ μᾶς τὸ εἶπε μάλιστα αὐτό. Μετὰ ποιά ὁμως γλῶσσα ; Τάχα μετὰ τὴν «Εὐγενιοβουλγάρικη ;» Μὰ ἐκείνη ἡ γλῶσσα—ἔφησε πού ὁ Σλαβικός ὁ νοὺς δὲν εἶταν τότες ἀρκετὰ ψιλοῦφαντος γιὰ Μεταφυσικὲς,—ἐκείνη ἡ γλῶσσα θὰ μᾶς χώριζε καὶ θὰ μᾶς ἀπομάκρυνε ἀκόμα περισσότερο, ἀφοῦ δὲν εἶτανε μήτε δικὴ μας γλῶσσα,—πολὺ μακριὰ (!).

Μέσο πού θὰ τοὺς συνεζύμωνε πολὺ πιὸ ἀποτελεσματικὰ μαζί μας θᾶταν τὸ σύστημα πού ἐφάρμωσε ὁ Μεγάλος ὁ Ἀλέξανδρος στὴν Περσία, μὰ μισὰ κ' ἐκεῖνος. Ὁ γάμος, καὶ τὰ ὑλικά του συμφέροντα. Αὐτὸς θᾶφερνε καὶ τὴ γλῶσσα, τὴ ρωμαϊκὴ ὁμως τὴ γλῶσσα, στὰ βορεινὰ ἐκεῖνα λημέρια τοῦ Σλαβισμοῦ. Ἐνας τέτοιος ὁμως συδυασμὸς ἔπρεπε νὰ ἐνεργηθῇ ὄχι μονάχα μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Κλήρου, μὰ καὶ τῶν ἄλλων Προυχόντων, τέλος καὶ μετὰ τὴ συγκατάθεση τῆς Πόρτας, πού ἀργὰ ἡ γλῆγορα θᾶνοιωθε πως δὲν τῆς σύφεραν τέτοιες ἐνώσεις. Ὡστε τοῖχος καὶ ἀπ' ἐδῶ δυσκολοτύπητος καὶ δυσκολοπέραστος.

Ἄλλος τρόπος λοιπὸν δὲν τοὺς ἐμνησκε παρὰ ἡ διδασχὴ τῆς γλώσσας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ στὰ Σλαβικὰ σχολεῖα μέσα, μ' ἀπλὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ βιβλία. Πράγμα πού τὸ ἔθνος δὲν τὸ κατόρθωσε ὡς τὰ σήμερα μήτε στὰ δικά του παιδιὰ !

Πολὺ περίεργα καὶ πολὺ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ πού στοχάστηκε ὁ ἱστορικός μας. Ἀνθρώπος μετὰ τὴ σὴ πολυμαθία, μετὰ τὴ γνῶρισιὰ τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ παλιοῦ καὶ τοῦ νέου, καὶ ὁμως ἄξαφνὰ παραβλέ-

1) Μὰ γιατί νὰ γυρεύουμε ἐπιχειρήματα γιὰ νὰποδείξουμε πως δὲν μπορούσε ἡ ἀρχαία ἢ Ἑλληνικὴ νὰ φέρῃ τοὺς Σλάβους στὴ νέα τὴ Ρωμισσὴν, ἀφοῦ τὸ δοκιμάσαμε τὸ κωμικὸ καὶ συνάμα τὸ θλιβερὸ αὐτὸ δοκίμασμα στὸ δεκάτο ἔνατο αἰῶνα, καὶ τὰ γνωρίζουμε τὰποτελέσματα.

πει ἓναν ἀπλό φυσικὸ νόμο, μιὰ κοινὴ καὶ θεοφάνερη ἀλήθεια, καὶ πέφτουνε οἱ συλλογισμοὶ του καὶ γίνονται θρούβαλα.

Μὰ νὰ εἶτανε τουλάχιστο ἓνας μονάχα !

(ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ὁ ποιητὴς Φ. Πανᾶς χτύπησε κάποιον μετὰ τὸ τρομερὸ ρόπαλο πού κρατᾷε στὰ χέρια του καὶ ἡ «Ἀκρόπολη» τῆς Τρίτης, περιγράφοντας τὴν ποιητικώτατη αὐτὴ σκηνή, τιτολόφησε τὸν κ. Πανᾶ ἀγαθὸ ποιητὴ.

— Δὲν ἔχει δικίον ἡ «Ἀκρόπολη». Ἄν ἀντὶ πέννα ἀναγκάστηκε ὁ ποιητὴς νὰ μεταχειριστεῖ ρόπαλο φταίει ἡ Ἀστυνομία γι' αὐτό, ἀφοῦ μῆνες τώρα καμάρωνε τὸν ἀγαθώτατο ποιητὴ νὰ γυρίζῃ στοὺς δρόμους μ' ἓνα τρομερὸ ρόπαλο στὰ χέρια σὰν μπόγιας. Νὰ τριγυρνῶσε τουλάχιστο καθάλα σ' αὐτό, θὰ μπορούσε νὰ πεί κανεὶς πως τὸ ρόπαλο εἶναι ὁ Πήγασσός του.

— Ὁ κ. Ἰπποποταμιάνος στοὺς «Καιροὺς» τοῦ Σαββάτου κορόδαψε πολὺ ἄνοστα τὸ κριτικὸ γράμμα τοῦ Ἐφταλιώτη γιὰ τίς «Ἀλυσίδες» Σπολλάτη τῆς ἀφεντιάς του.

— Ἡ καημένη ἡ «Ἐστία», πού τυραννίεται ἀπὸ φοβερὴ Ἀύλοπληξία, μᾶς κατὰστρωσε ποιά κουτιὰ καὶ ποιὲς κυράδες δουλέψανε καλύτερα στὸ διακονίλι τοῦ Ψυχασάββατου. Ἐξῆγσε μονάχα νὰ μᾶς πεί, καὶ τῆς τὸ θυμίζουμε, ἂ στηθήκανε τραπεζάκια μετὰ κουτιὰ στὰ Βασιλικά καὶ Πριγκηπικὰ παλάτια καὶ πόσα λεφτὰ μαζωχτήκανε ἀπ' αὐτὰ.

— Ὁ «Μωριάς» τῆς Τρίπολης προτείνει νὰ γίνῃε παρακαδικὸς ἔρανος γιὰ τὰ σαράντα τοῦ Μιστριώτη πού θὰ γιορταστοῦνε μεθαύριο, γιατί ἡ Ἀρχαία ἐξέθρεψε τὴν σύγχρονον αὐτὴν δόξαν καὶ ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ ἠνδρόθη ὁ ἔνδοξος ἀνὴρ.

— Ἀφιερῶσωμεν (γράφει ὁ «Μωριάς») τῷ μεγατίμῳ ἀνδρὶ Μιστριώτῃ ἀγαλμάτιον τῆς Ὀμηρικῆς Ἀθηνᾶς, τῆς θεᾶς δηλονότι τῆς διανοητικῆς Δυνάμεως καὶ Σοφίας.

— Νὰ σᾶς ποῦμε τὴν ἀλήθεια, τέτιχ χοντρά χωρτὰ δὲν ἀξίζει νὰ γράφονται γι' ἄθροπο πού ἂν ἔχῃ τίποτ' ἄλλο ἢ ἡλικία του ὁμως τὸν κάνει σεβαστό.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Ἀλ. Μαρτ. στὸ Βόλο. Ἐτοιμο, μὰ ἔμεινε γιὰ τᾶλλο φύλλο. Θὰ βάλουμε καὶ τὸ κομμάτι πού μᾶς ἔστειλες. —Μελικέρτη. Θὰ δημοσιευτεῖ. Ἀρκετὰ καλὸ.—κ. Ζην. Β. ἄδύνατο γιὰ τὴν ὥρα. Ὑστερ' ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ Ψ. πού ἀρχινήσαμε σήμερα, θὰ δημοσιευτοῦνε στὴν ἐπιφυλλίδα τὰ «Ἱστορικὰ Ξεγυμνώματα» τοῦ Ἐφταλιώτη. Ὡστε ἡ ἐπιφυλλίδα γιὰ κάμποσους μῆνες εἶναι πιασμένη.

ΔΑΧΕΙΟΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΥ 1908

4	ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΡΑΗ	ΕΞ	100,000	Δρ.	400,000
4	»	»	25,000	»	100,000
4	»	»	10,000	»	40,000
12	»	»	5,000	»	60,000
20	»	»	1,000	»	20,000
1644	»	»	100	»	164,400
2312	»	»	0	»	115,600
4000 ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν.....					900,000

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27]10 Ἀπριλίου 1908) θὰ ἐκδοῦνται μόνον 300,000 τετραδράχμων γραμματίων ὑπ' ἀριθ. 1—300,000. Μόνον οἱ ἀριθμοὶ ο἗τοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτικῆς κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην. Κατόπιν θὰ ἐκδοῦνται μονόδραχμα γραμμάτια ἰσχύοντα διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ὑπ' ἀριθ. 300,000 ἄχρις 1,000,000, θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτικῆς καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ.

Γραμμάτια πωλοῦνται. Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπεζάς, εἰς τοὺς σταθμάρχους καὶ στασιάρχους τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς δραχμὰς τέσσαρας ἑκάστην, ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς δραχμὴν μίαν ἑκάστην γραμματίων, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς Ἀθήνας. Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἀρχεῖται ἀπὸ 1]14 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ